

Regeringens proposition

1980/81: 137

om stödet till dagspressen

beslutad den 19 februari 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Vissa ändringar i stödet till dagspressen föreslås. Förslagen bygger till övervägande del på dagspresskommitténs (B 1978:01) betänkande (SOU 1980:32) Stödet till dagspressen. I propositionen betonas att det statliga stödets allmänna inriktning bör upprätthållas, med huvudsyftet att verka för konkurrens och mångfald inom dagspressen.

Staten har sedan år 1967 gett stöd till dagspressen, enligt regler som sedan vid olika tillfällen ändrats. Genom förslagen i propositionen erhåller få- och flerdagartidningar med högst 20% i hushållstäckning en viss begränsad höjning av produktionsbidragen till en sammanlagd kostnad av 21,4 milj. kr. Samdistributionsrabatten, utvecklingsbidraget och etableringsstödet reduceras i mindre utsträckning, vilket ger en sammanlagd besparing på 12,1 milj. kr.

Vikten av ökad samverkan mellan tidningsföretag understryks. Tidningarna bör själva ta ansvar för effektivisering och kostnadsbesparingar genom olika former av samproduktion, vilket också skulle göra branschen bättre rustad att bemöta tillfälliga konjunktursvängningar.

De sammanlagda kostnaderna för förslagen i propositionen uppgår för budgetåret 1981/82 till 337,6 milj. kr. till stöd till dagspressen. Härtill kommer 25 milj. kr. i form av reservationsanslag till lån till dagspressen ur pressens lånefond.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-02-19

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson.

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om stödet till dagspressen

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 19 januari 1978 tillsattes en kommitté med åtta ledamöter¹ för att göra en allmän översyn av bestämmelserna om statligt stöd till dagspressen. Kommittén, som antog namnet dagspresskommittén (B 1978:01), lade i juni 1980 fram slutbetänkandet (SOU 1980:32) Stödet till dagspressen. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av *statskontoret*, *riksrevisionsverket (RRV)*, *näringsfrihetsombudsmannen (NO)*, *presstödsnämnden*, *Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)*, *Svenska journalistförbundet*, *Grafiska fackförbundet*, *Svenska tidningsutgivareföreningen (TU)*, *Svenska veckopressens tidningsutgivareförening (VECTU)*, *Föreningen Svensk fackpress (FACTU)*, *Svenska annonsbladsutgivareföreningen*, *A-pressen AB*, *Liberala nyhetsbyrån*, *Centerns presstjänst*, *FLT Press AB* och *Tidningarnas telegrambyrå (TT)*.

Härutöver har skrivelser inkommit från *Eesti Päevaleht*, *Postens distributionsrörelse*, *statens invandrarverk (SIV)*, *AB Timbro*, *Grafiska arbetsgivare- och industriorganisationerna (GAI)*, *Synskadades riksförbund*

¹ Justitieombudsmannen Per-Erik Nilsson, ordförande, samt riksdagsledamoten Gösta Andersson, utredningssekreteraren Sven Andersson, dåv. borgarrådet Per-Olof Hanson, sekreteraren Urban Karlsson, riksdagsledamoten Sven-Erik Nordin, riksdagsledamoten Olle Svensson och partisekreteraren Lars F. Tobisson.

(SRF) samt *kulturnämnderna i Boden, Jokkmokk, Norsjö, Skellefteå och Vilhelmina kommuner.*

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.*

En sammanfattning av en av utredningen utarbetad översikt av dagspressens ekonomi år 1979 bör fogas till protokollet som *bilaga 3.*

I prop. 1980/81: 100 (bil. 12 s. 98) har jag anmält att jag avsåg att förelägga riksdagen en särskild proposition om åtgärder för stöd till dagspressen som bygger på de förslag som har presenterats av dagspresskommittén i betänkandet Stödet till dagspressen. I avvaktan på denna proposition har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1981/82 beräkna dels ett förslagsanslag benämnt Stöd till dagspressen av 298 300 000 kr., dels ett reservationsanslag benämnt Lån till dagspressen av 15 000 000 kr. Jag anhåller nu att få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänna synpunkter

Dagspresskommittén har i sitt slutbetänkande Stödet till dagspressen granskat det statliga presstödet och utvärderat de nuvarande stödformernas effekter och betydelse. Kommittén har haft i uppgift att särskilt belysa möjligheterna att utforma bidragsreglerna så att de stimulerar till ökad produktionssamverkan och andra kostnadsbesparingar genom samverkan samt även i övrigt befärja god hushållning. Kommittén har utgått ifrån att de eventuella förändringar i presstödet som kunde tänkas bli resultatet av översynsarbetet skall rymmas inom ramen för begränsade utgiftsökningar i förhållande till vad som f. n. anvisas för stöd till dagspressen över statsbudgeten.

Kommittén konstaterar att det statliga stödet syftar till att dels förbättra de ekonomiska villkoren för tidningar i marknadsmässigt underläge, dels underlätta etablering av komplementtidningar. Presspolitikens mål är att vända koncentrationsprocessen inom dagspressen och verka för konkurrens och mångfald. Reglerna för bidragsgivningen skall därför vara så konstruerade att huvuddelen av bidragen går till tidningar som har ekonomiska svårigheter på grund av sin ställning på marknaden.

Kommittén framhåller att presstödet under 1970-talet har åstadkommit viktiga förändringar i dagspressens strukturutveckling. Konkurrensen har i stora delar av landet återtagit den styrka den hade i slutet av 1960-talet, och en rad nya tidningar av komplementkaraktär har startats. Det finns två grupper inom dagspressen som utan presstöd skulle behöva ompröva sin verksamhet. Den ena är fädagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning på utgivningsorten och den andra flerdagarstidningar med högst 40% i

hushållstäckning. För övriga grupper är den ekonomiska handlingsfriheten tillräckligt stor. Kommittén har inte funnit några presspolitiska eller press-ekonomiska motiv till att ändra stödets inriktning eller allmänna utformning. De förslag till regeländringar som kommittén framlägger ligger med två undantag inom ramen för presstödet rådgivande struktur.

Ett flertal remissinstanser däribland TCO, LO, Svenska journalistförbundet, Grafiska fackförbundet, TU och A-Pressen AB ansluter sig till utredningens uppfattning att det inte finns några presspolitiska eller press-ekonomiska skäl att ändra inriktningen eller den allmänna utformningen av presstödet. Däremot efterlyser statskontoret förenklingar i stödssystemet och förordar en ordning där presstödsnämnden ges möjlighet att göra en skälighetsbedömning när den fördelar stödet. Denna bedömning skulle gälla både bidragsmottagare och stödets storlek. RRV anser att stödet bör vara mera utpräglat selektivt och syfta till att ge en tillfällig hjälp åt tidningar i ekonomiska svårigheter. Liksom statskontoret anser RRV att mängden stödformer gör systemet svårhanterligt, och menar att det varit värdefullt om kommittén diskuterat differentieringen av presstödet. RRV anser också att presstödet bör ges en sådan inriktning att samverkan mellan tidningar främjas, och NO undrar om det inte vore möjligt att i större utsträckning sammankoppla stödet med stimulans till kostnadsbesparingar, t. ex. så att en förutsättning för stöd skulle vara att tillgängliga produktionsresurser utnyttjas effektivt.

Enligt min uppfattning har det statliga presstödet under 1970-talet på det hela taget haft avsedd verkan. Genom att stödja tidningar i marknadsmässigt underläge och bidra till etableringar av komplementtidningar har presstödet verkat för konkurrens och mångfald och därmed en breddad och fördjupad demokrati. Även om en omarbetning av presstödet struktur i och för sig skulle kunna leda till vissa förenklingar, anser jag inte att sådana ingrepp är påkallade. Nuvarande stödformer har visat sig i stort sett ändamålsenliga, och i likhet med dagspresskommittén och de flesta remissinstanserna anser jag att presstödet nuvarande utformning och allmänna inriktning bör behållas.

Jag vill dock understryka att även om man från statens sida varit beredd till stödsinsatser framför allt för att säkra en mångfald inom pressen, ligger det primära ansvaret för pressens framtid givetvis på tidningsföretagen själva. Dessa bör därför söka effektivisera och rationalisera sin verksamhet i största möjliga mån. En förutsättning både för en stabilare konkurrenssituation och olika tidningars möjligheter att hävda sig är att företagen är beredda att samverka. Samverkan kan etableras på flera sätt och bör eftersträvas i så stor utsträckning som det är möjligt utan att den enskilda tidningens självständighet och egenart äventyras. Enligt min mening bör det statliga stödet i högre grad än vad som hittills har varit fallet användas för att stimulera till olika samverkansformer.

2.2 Ekonomiska ramar för presstöd

Dagspresskommittén har analyserat dagspressens ekonomi under de senaste åren. Utvecklingen var åren 1978 och 1979 relativt gynnsam. Bland de bidragsberättigade tidningarna redovisade gruppen fådagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning klara resultatförbättringar år 1979, även om gruppen är beroende av statligt bidrag för sin utgivning. Fådagarstidningar med mer än 20% i hushållstäckning har vanligen en gynnsam situation. Flera tidningsföretag förbättrade avsevärt sin ekonomi år 1979, och något generell stödbehov finns inte för denna grupp. Bland flerdagars-tidningarna befinner sig landsortstidningarna med högst 20% i hushållstäckning i ett bekymmersamt läge. Sedan år 1977 har dessa tidningar legat på underskott efter presstöd på mellan 1 och 3,5 milj. kr., och gruppen berördes knappast av den trendmässiga förbättringen år 1979. Landsortstidningar med högst 40% i hushållstäckning har en bättre ekonomi än den förra gruppen, och denna grupp är överlag ekonomiskt stabil. Bland övriga landsortstidningar med 4–7 nr per vecka noterade flera tidningsföretag resultatförbättringar år 1979. En rad tidningar vände förlust i överskott eller lyckades höja överskottet.

Av de fyra storstadstidningarna Arbetet, Skånska Dagbladet, Dagen och Svenska Dagbladet visade de två förstnämnda ett knappt överskott år 1978, medan Dagen hade ett litet och Svenska Dagbladet ett mycket stort underskott. År 1979 höjdes bidragen vilket bidrog till att de tre förstnämnda åter redovisade knappa överskott och Svenska Dagbladet bl. a. därför kunde halvera sin förlust. Med undantag av Aftonbladet gick också kvällspressen framåt. Övriga dagstidningar, t. ex. tidningar på andra språk än svenska, tidningar med distribution i huvudsak utanför riket, samt tidningar på Gotland har i många fall vissa ekonomiska bekymmer, även om resultatförbättringar noterades under år 1979.

Dagspresskommittén klargör att dagspressens ekonomi år 1978 var genomgående god. Även analysen av 1979 års siffror visar på god lönsamhet, och utvecklingen för år 1980 bedöms ha varit gynnsam för de flesta företagen trots en mot slutet av året försämrad annonskonjunktur. Mot denna bakgrund föreslog jag i propositionen (1980/81: 20) om besparingar i statsverksamheten m. m. att dagspresstödet borde reduceras med 30 milj. kr. budgetåret 1981/82 och att reduktionen till sin huvuddel borde kunna tas ut genom en sänkning av samdistributionsrabatten. Konstitutionsutskottet (KU 1980/81:9) ansåg att besparingar kunde göras även på presstödsområdet. Besparingarnas fördelning och inriktning fanns det enligt utskottet anledning att återkomma till när det aviserade förslaget skulle föreläggas riksdagen. Riksdagen hade inget att erinra mot konstitutionsutskottets förslag (rskr 1980/81:58).

Det finns emellertid tecken på att den gynnsamma utvecklingen från åren 1978 och 1979 nu håller på att vända. Morgontidningarnas ekonomi

bestäms i stor utsträckning av deras ställning på annonsmarknaden. Under tredje kvartalet 1980 förmärktes en avmattning i tidningarnas annonsackvisitation. I september noterades en klart negativ tendens med en minskning av annonsvolymen för hela dagspressen på 3,7% i förhållande till samma period föregående år. Förluster gjordes främst i landsortspressen. I november drabbades även storstadspressen av annonsbortfall i storleksordningen 3–8%. Under början på år 1981 har den negativa tendensen ytterligare förstärkts, med en nedgång för storstadspressen på mer än 10%. Flera tidningsföretag räknar med en ytterligare minskning av annonsvolymen. Annonsbortfallet kan bli väsentligt större än beräknat. Vissa stora annonsörer har meddelat att man har för avsikt att skära ner sin annonsering i dagspressen högst avsevärt. Om detaljhandeln i övrigt gör liknande reduktioner, skulle det kunna innebära markanta annonsförluster för dagspressen. Om prognoserna för utvecklingen på annonsmarknaden år 1981 visar sig vara riktiga kan stora delar av dagspressen råka i allvarliga ekonomiska svårigheter.

Mot denna bakgrund anser jag det befogat att revidera min tidigare uppfattning att en besparing på presstödet på 30 milj. kr. vore möjlig att genomföra.

Av skäl som jag strax skall beröra bedömer jag att en besparing vad gäller produktionsstödet inte är möjlig. En mindre besparing på samdistributionsrabatten bör dock kunna genomföras. Denna rabatt har lett till en snabb uppbyggnad av en fysisk samdistribution. Betydande rationaliseringsvinster har gjorts, samtidigt som distributionen inte längre är en konkurrensfaktor riktad mot mindre tidningar. Dagspressen torde vara klar över fördelarna med det rådande systemet, och en mindre reduktion av utgående rabatter torde inte hota det uppbyggda systemet. Jag föreslår därför att rabatten sänks generellt med ett öre per utdelat exemplar. Detta skulle ge en besparing på 9,1 milj. kr.

Jag anser också att anslaget för utvecklingsbidrag bör sänkas från 12,0 till 10,0 milj. kr. En sådan sänkning skulle knappast verka inskränkande på det utvecklingsutrymme som finns inom dagspressen, i synnerhet inte om bidrag utgår enligt den prioriteringsordning som jag kommer att föreslå i det följande. En reduktion av etableringsstödet från 4,8 till 3,8 milj. kr. bör också kunna genomföras. De anförda medelssänkningarna skulle innebära en sammanlagd besparing på 12,1 milj. kr.

För att upprätthålla den statliga presspolitikens huvudsyfte, konkurrens och mångfald, är det enligt min mening nödvändigt att nu stötta de tidningar som träffas hårdast av en vikande annonsmarknad, dvs. lågtäckningstidningarna. Dagspresskommittén framhåller att både få- och flerdagars lågtäckningstidningar skulle behöva ompröva sin verksamhet om de inte hade tillgång till ett substantiellt presstöd. Det är att märka att kommitténs analyser bygger på de jämförelsevis goda åren 1976–1978. Den positiva utvecklingen år 1979 har inte förmått stabilisera ekonomin för flerdagars-

tidningarna med högst 20% i hushållstäckning. Om dessa tidningars position inte förstärks, kan utvecklingen leda till ett växande antal monopolorter. För att förhindra att dagspresstrukturen utvecklas i sådan riktning fordras enligt min mening att stödet till dessa tidningar förstärks. Jag föreslår därför en uppräkningsbidragen på 15% för flerdagstidningar med högst 20% i hushållstäckning. Den föreslagna höjningen bör åtföljas av vissa justeringar i de maximibelopp som gäller för produktionsbidragen. Maximibeloppet för storstadstidning som utkommer minst fyra gånger i veckan bör således höjas från 25 740 000 kr. till 29 600 000 kr. För landsortstidning som utkommer minst fyra gånger i veckan och vars täckningstal uppgår till högst 20% bör maximibeloppet höjas från 6 300 000 kr. till 7 245 000 kr. Den sammanlagda kostnaden för dessa förändringar har beräknats till 19,1 milj. kr.

Det är fullt klart att också fädagars lågtäckningstidningar kommer att drabbas hårt av en konjunkturedgång. Många av dessa tidningar skulle knappast existera utan presstöd. För att föregripa en snabb, negativ utveckling vill jag föreslå att produktionsbidraget för dessa tidningar höjs från 750 000 kr. till 800 000 kr. för icke-rikstidningar och från 1 500 000 kr. till 1 600 000 kr. för rikstidningar som utkommer en dag i veckan. För rikstidning som utkommer två dagar i veckan bör produktionsbidraget höjas från 1 500 000 kr. till 1 725 000 kr. Den sammanlagda kostnaden för dessa förändringar kan beräknas till 2,3 milj. kr.

Den sammanlagda ökade kostnaden för såväl fler- som fädagartidningar kan alltså uppskattas till 21,4 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang behandla frågan om hur presstödet skall relateras till kostnadsutvecklingen.

Dagspresskommittén framhåller att en tidnings ekonomi idag i stor utsträckning bestäms av tidningens ställning på annonsmarknaden. Syftet med produktionsbidragen är att kompensera svagare tidningar för bristande annonsintäkter. Följaktligen måste produktionsbidragen för att motsvara sitt syfte rent teoretiskt följa utvecklingen på annonsprismarknaden. Kommittén konstaterar att så inte har varit fallet under senare år. Trots att statsmakterna med vissa mellanrum räknat upp produktionsbidragen så har kompensationen för bristande annonsintäkter i realiteten gradvis försvagats. Kommitténs analyser anses inte tyda på att dagspressens annonsberoende avtar. Kommittén tar för givet att det kommer att krävas återkommande höjningar av bidragen. För att motverka en successiv urholkning av presstödet föreslår man därför att ett automatiskt uppräkningsystem baserat på annonsprisutvecklingen införs fr. o. m. den 1 juli 1981. Uppräkningsmetoden bör prövas under en period av minst fem år.

Ett antal remissinstanser (bl. a. TCO och LO) hälsar förslaget med tillfredsställelse som en säkerhet mot risken för tidningsnedläggningar. Majoriteten (statskontoret, RRV, NO, TU och SAF) är emellertid kritisk. Statskontoret och RRV menar att en indexreglering skulle strida mot

strävanden att minska automatiken i de offentliga utgifterna. RRV och näringsfrihetsombudsmannen anser också att ett index innebär en prioritering av presstödet framför andra offentliga utgifter som inte har likvärdiga garantier. Enligt NO och TU är det också generellt svårt att skapa ett korrekt och väl fungerande index, och statsmakterna skulle sannolikt av en rad skäl med vissa mellanrum föranledas att företa en översyn av systemet och göra justeringar. Jag delar dessa invändningar. Omständigheterna för de tidningsföretag som uppbär presstöd är skiftande i det enskilda fallet, och en automatisk uppräkningsmetod skulle sannolikt kräva ett flertal ingrepp för att åstadkomma likartade villkor för alla. Det kan också vara principiellt betänkligt att indexreglera statliga bidrag av denna art, bl.a. skulle en sådan reglering kunna ge intryck av att stödet till enskilda tidningar är permanent, och dessutom att stödet ingår som en del i en branschstruktur som inte förväntas undergå några egentliga förändringar. Av dessa orsaker kan jag inte acceptera förslaget. Förändringar i stödets omfattning och inriktning bör göras med vissa mellanrum och bestämmas av den faktiska situationen för den delen av pressen som är i behov av stöd.

2.3 Ändringar i stödssystemet

2.3.1 *Dagstidningsbegreppet*

I presstödssammanhang avses med dagspress dels allmänna nyhetstidningar, dels publikationer av dagspresskaraktär med minst ett nummer per vecka. Dagspresskaraktär får en publikation om den har allmänna nyhetstidningars innehållsstruktur och redigeras som sådana. Dagspresskommittén konstaterar att det oftast är uppenbart om en publikation har dagspresskaraktär eller inte. Däremot kan vissa problem uppstå vid gränsdragningen mellan publikationer av dagspresskaraktär och organisationstidningar. Kommittén ser ingen anledning att ändra gällande definitioner. Beträffande hittillsvarande praxis att bedöma en edition av en tidningsupplaga som självständig om andelen särskiljande redaktionellt innehåll är minst 51 %, anser kommittén att det knappast finns några presspolitiska skäl att höja kravet på andelen unikt material.

Presstödsnämnden framhåller i sitt remissvar den ekonomiska betydelsen av att bli klassificerad som dagstidning i form av skatteförmåner och bidragsmöjligheter. Det finns enligt nämnden en klar tendens att tidningar genom produktförändringar m. m. försöker anpassa sig till dagstidningsbegreppet, en tendens som man anser kommer att förstärkas ju förmånligare dagspressen behandlas jämfört med andra tidningar och tidskrifter. På samma sätt hävdar nämnden att bestämmelsen om andelen särskiljande redaktionellt innehåll i en självständig edition stimulerar företag att skapa bidragsberättigade editioner. Eftersom avgränsningen är svår, samtidigt som utslaget har stor ekonomisk betydelse för ett tidningsföretag, skulle det enligt nämnden vara värdefullt med en viss flexibilitet i regelsystemet.

Rätten till produktionsbidrag kunde t. ex. ställas i relation till andelen unikt material med en nedre gräns vid de 51 % som f. n. gäller. Presstödsnämnden anser också att rikstidningskravet bör konkretiseras och skärpas, eftersom en tidning relativt lätt kan skaffa sig den spridning i olika delar av landet som behövs för att erhålla stöd som rikstidning. Nämnden föreslår att rikstidning definieras som "en tidning vars upplaga till övervägande del avsätts utanför utgivningsregionen men i olika delar av landet och i minst hälften av A-regionerna". Kravet på en abonnerad upplaga på minst 10 000 ex. bör enligt nämnden kvarstå.

Som jag tidigare har anfört är det viktigt att presstödet trots sin selektiva karaktär utgår efter allmänt verkande regler. Det är då viktigt att dessa regler är sådana att utrymmet för inte avsett utnyttjande och missbruk är så litet som möjligt. Mot bakgrunden av det samhällsekonomiska läget nu och inom överskådlig framtid är det också väsentligt att tillgängliga resurser kommer den angelägna och behövande delen av tidningarna till del.

Jag finner därför att presstödsnämndens förslag till preciseringar bör genomföras. Dagstidningsbegreppet bör därför avse allmän nyhetstidning och publikation av dagspresskaraktär med reguljär nyhetsförmedling och/eller allmän politisk opinionsbildning. En sådan definition överensstämmer med nuvarande praxis.

Jag anser vidare i likhet med presstödsnämnden att en edition av en tidning bör innehålla en större andel unikt material för att anses vara självständig än vad som för tillfället gäller. Produktionsbidrag till en självständig edition bör därför utgå i proportion till andelen unikt material, på så sätt att bidraget börjar utgå vid 51 % sådant material. För att uppnå fullt produktionsbidrag enligt den nuvarande ordningen skall i fortsättningen krävas 65 %. Däremellan höjs bidraget stegvis i takt med att andelen unikt material ökar, på så sätt att varje procent unikt material ökar bidraget med en femtondel. Dessa regler bör införas fr. o. m. bidragsåret 1981. Bestämmelsen torde hindra spekulativa editionsstarter. För självständiga editioner som år 1980 har uppburit fullt bidrag genom att de innehållit mer än 50 % eget redaktionellt innehåll, bör särskilda hänsyn tas som ger tidningsföretagen en rimlig möjlighet att anpassa sig till de skärpta kraven. För dessa editioner bör de nya reglerna införas först bidragsåret 1985. Genom att andelen eget redaktionellt innehåll bedöms utifrån förhållandena året innan bidragsåret, kommer de nya skärpta reglerna att tillämpas på utgivningen efter den 1 januari 1984 för dessa editioner.

Av samma anledning bör definitionen av rikstidning förändras. Som rikstidning bör räknas en tidning vars upplaga till övervägande del avsätts utanför utgivningsregionen men i olika delar av landet och i minst hälften av A-regionerna. Spridning i en A-region bör anses föreligga när minst 50 exemplar avsätts i regionen. Kravet på en abonnerad upplaga på minst 10 000 exemplar bör kvarstå.

2.3.2 Produktionsbidrag

Jag har tidigare i avsnitt 2.2 redogjort för mina förslag om ökat produktionsstöd för i huvudsak lågtäckningstidningar. I detta avsnitt tar jag upp de förslag beträffande produktionsbidragen som dagspresskommittén har lämnat.

Huvuddelen av det statliga presstödet utgår f. n. i form av produktionsbidrag. Det finns tre huvudgrupper av tidningar med rätt till fullt produktionsbidrag, nämligen fådagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning, flerdagarstidningar med mer än 10 000 ex i upplaga och högst 40% i hushållstäckning, samt flerdagarstidningar med högst 10 000 ex i upplaga och högst 50% i hushållstäckning. Produktionsbidrag utgår i regel till tidning som är i huvudsak abonnerad, har minst 2 000 ex i abonnerad upplaga, har en annonsdel på mindre än 50%, har ett abonnemangspris som inte uppenbart avviker från abonnemangspriset för liknande tidningar, samt som inte ges ut av företag som ger ut annonsblad i betydande omfattning eller som står i nära förhållande till sådant företag.

Dagspresskommittén föreslår vissa ändringar i tilldelningsreglerna. Med avseende på fådagarstidningar föreslås att det skall räcka att upplagan är abonnerad till övervägande del, dvs. till 51% så att tidningen för en kortare period skall kunna marknadsföras – t. ex. genom ökad satsning på lösnummerförsäljning – under en etablerings- eller relanseringsfas utan att produktionsbidraget äventyras. Vidare föreslås att kravet på högsta annonsandel skärps från 50% till 40% för att ytterligare markera att stödet avser s. k. redaktionella komplementtidningar. Dessutom har kommittén kommit fram till att det bör sättas ett krav på lägsta volym redaktionellt innehåll för att garantera ett rimligt ansvar för information och opinionsbildning. Kommittén föreslår att en tidning skall ha minst 1 300 spaltmeter redaktionellt utrymme per år för att kunna komma ifråga för produktionsbidrag. Slutligen har kommittén funnit det motiverat att föreslå ett högre bidrag till fådagarstidning med riksspridning som kommer ut med mer än ett nummer per vecka, eftersom kostnaderna här är väsentligt högre än vid lokal eller regional endagsutgivning. Kommittén föreslår att bidraget höjs från 1,5 till 2,4 milj. kr.

I remissbehandlingen har inga argument framförts mot dessa regeländringar, även om presstödsnämnden finner den föreslagna skärpningen av annonsandelskravet mindre angelägen med hänsyn till den begränsning på annonsmarknaden som redan markeras i fådagarstidningarnas hushållstäckningstal. Enligt min uppfattning är förslagen väl ägnade att främja de presspolitiska ambitioner som är förenade med produktionsbidraget och bör därför genomföras. Den särskilda höjningen för fådagarstidning med riksspridning som kommer ut med mer än ett nummer per vecka bör dock som jag tidigare har framhållit begränsas till 15%, dvs. från 1,5 till 1,725 milj. kr.

Utredningen föreslår också vissa ändringar i villkoren för både få-

och flerdagartidningar. För att undvika att ett tidningsföretag kvalificerar sig för produktionsbidrag genom taktisk placering av huvudredaktionen i en större kommun än den som verksamheten egentligen avser, bör presstödsnämnden enligt utredningen ges möjlighet att i sina bedömningar beräkna täckningstalet för annan kommun än den där huvudredaktionen ligger. Vidare anser utredningen att uttrycket "liknande tidningar" i kravet om tidningens abonnemangspris är diffust, och menar att utgångspunkten skall vara det genomsnittliga priset för alla tidningar i samma kategori, dvs. med samma utgivningsfrekvens och liknande spridnings- och konkurrensförhållanden.

Presstödsnämnden tillägger i sitt remissvar att abonnemangspriset borde svara mot den rörliga särkostnaden för det abonnerade exemplaret. Annars accepterar man att ökade upplagor leder till ökade förluster, som kan åberopas för ytterligare stödåtgärder. Jag anser själv att det är önskvärt att en bransch som arbetar med vissa svårigheter eftersträvar abonnemangspriser som täcker de rörliga särkostnaderna. I övrigt har remissinstanserna inte något att invända mot utredningens förslag vad gäller ändringar i villkoren för både få och flerdagartidningar. Jag förordar därför att utredningens förslag genomförs.

Ett särskilt problem inom presstödet har varit den konkurrens dagstidningarna utsätts för från annonsblad, dvs. publikationer som kan utnyttjas av konkurrerande annonsörer och som sprids regelbundet och gratis till samtliga hushåll inom ett bestämt område. Genom att ta annonsering från dagstidningarna har annonsbladen ansetts försvaga den ekonomiska basen för tidningarnas redaktionella engagemang i nyhetsförmedling och opinionsbildning. 1972 års pressutredning bedömde att konkurrensen från annonsbladen inte utgjorde ett så stort hot mot dagspressen att särskilda åtgärder från statsmakternas sida vad nödvändiga. Under 1970-talet har emellertid annonsbladsbranschen expanderat väsentligt. För att inte riskera att presstöd indirekt skulle bidra till att förvärpa konkurrenssituationen bestämde statsmakterna år 1980 att presstöd inte skall kunna utgå till tidningsföretag som ger ut annonsblad i en i förhållande till tidningsutgivningen betydande omfattning eller som står i nära förhållande till företag som ger ut annonsblad i sådan omfattning. Regeln har betraktats som tillfällig i avvaktan på dagspresskommitténs ställningstagande (prop. 1979/80: 100 bil. 12, KU 1979/80: 41, rskr 1979/80: 229).

Dagspresskommittén har genomfört en omfattande analys av annonsbladsbranschen. Kommittén kommer till slutsatsen att dagstidningarna i sin höga hushållstäckning har goda möjligheter att bemöta lågpriskonkurrensen från annonsbladen. Eftersom man föreslår en skärpning av reglerna för produktionsbidrag till fådagartidningar, och eftersom TU ställt sig bakom stränga krav på återhållsamhet bland medlemsföretagen, anser kommittén att den nuvarande regeln kan avvaras. Enligt kommitténs uppfattning finns det goda skäl att anta att branschen kan lösa sitt annonsbladsproblem utan ingripande från statsmakterna.

I remissbehandlingen har ett flertal instanser (presstödsnämnden, TCO, Svenska Journalistförbundet, TU och A-pressen AB) framfört uppfattningen att annonsbladen alltjämt skapar ekonomiska problem för dagspressen genom att exploatera den annonsmarknad som tidningarna behöver för att finansiera information och opinionsbildning, uppgifter för vilka annonsbladen inte påtar sig något nämnvärt ansvar. Presstödsnämnden framhåller också att ett företag som i betydande omfattning ger ut annonsblad kan avse att med utgivningen av en abonnerad tidning skapa status åt företaget och dess utgivning av annonsblad, och genom samannonsering nå annonskategorier som annonsbladen ensamma har svårt att nå. Nämnden kan inte se att det finns presspolitiska skäl att medverka till en sådan utveckling. Om annonsbladsutgivare vill ge ut reguljära tidningar bör detta enligt nämndens mening ske med stöd från intäkterna på annonsbladen, inte med produktionsbidrag.

Det kan i och för sig vara tveksamt att låta presstödsförordningen innehålla en regel som kan begränsa en verksamhet som fyller vissa behov. Emellertid har annonsbladsverksamheten en sådan karaktär att en regel som förhindrar en sammankoppling med bidragstagande dagstidningar knappast torde innebära en inskränkning av förutsättningarna för verksamheten som sådan. Däremot skulle ett borttagande av regeln, med påföljande stimulans för annonsbladen att etablera sig på dagstidningsmarknaden, försämra villkoren för den övriga dagspressen. På längre sikt skulle effekten kunna bli ett nytt konkurrensmönster, där vissa dagstidningar med annonsbladsutgivning skulle få ett konstlat ekonomiskt övertag genom kombinationen av presstöd och annonsbladsutgivning. Jag anser därför att regeln som utestänger tidning med betydande annonsbladsutgivning från produktionsbidrag bör stå kvar.

Publikationer på andra språk än Svenska, bl. a. allmänna nyhetstidningar har rätt till statsbidrag enligt särskild ordning.

När produktionsbidragen infördes som en form av det statliga dagspresstödet år 1971 utestängdes dagstidningar på andra språk än svenska. Motiveringen var att sådana tidningar på grund av språket inte kunde anses bidra till att förstärka och fördjupa den svenska demokratin, och att tidningarnas konkurrensförhållanden var mycket speciella. År 1977 ändrades reglerna så att produktionsbidrag under vissa förutsättningar kan utgå till tidningar på andra språk än svenska, nämligen om tidningen i huvudsak sprids i Sverige, i huvudsak berör svenska förhållanden samt i huvudsak vänder sig till läsare i Sverige. Senare innehållsanalyser har visat att de åsyftade tidningarna knappast motsvarar dessa krav, vilket bl. a. har lett till förslag i riksdagen att kravet om svenska förhållanden skall mildras.

Dagspresskommittén har haft i uppgift att genomföra en särskild granskning av förutsättningarna för denna tidningsgrupp att erhålla statligt presstöd. Därvid har man kommit fram till att stöd som hittills bör utgå endast i

undantagsfall och endast i form av produktionsbidrag. Kommittén föreslår att man i förordningen om statligt stöd till tidningar på andra språk än svenska skall sänka kravet på andelen redaktionsvolym om svenska förhållanden från "i huvudsak" till "till övervägande del", vilket i procent räknat innebär en sänkning från 70 till 51. Jag anser att den föreslagna förändringen är både rimlig och ändamålsenlig. Jag delar även i övrigt utredningens bedömning om stödets ambition och räckvidd.

TU påpekar att dagspresskommittén i det nya förslaget till förordning om statligt stöd till dagstidningar utgår från att det papper som dagspressen förbrukar har en ytvtikt av 49 g/m². TU uppger att 90% av papperskonsumtionen för år 1981 kommer att avse 45 g/m²-papper och föreslår att denna vikt intas i förordningen och att stödbeloppen omräknas i motsvarande omfattning. Jag ansluter mig till förslaget.

Kritik har riktats mot produktionsstödet konstruktion i meningen att det leder till effekter som inte är avsedda. Från olika håll har några tidningar kritiserats för att utnyttja sitt stöd till en konstlad redaktionell utbyggnad. En plötsligt ökad redaktionell spaltvolym i vissa tidningar anses kunna framtvinga liknande svarsåtgärder i konkurrentföretag och följaktligen leda till en utveckling av onaturliga kostnadsökningar i företagen. Den konstlade redaktionella expansionen uppges ha två orsaker. Dels gäller det tidningar som ej har maximalt produktionsbidrag och därför med redaktionell utbyggnad åstadkommer en höjd pappersförbrukning som i sin tur ger högre bidrag, eftersom produktionsbidraget baseras på pappersförbrukningen. Vidare gäller det tidningar som genom lågpris-satsningar kraftigt bygger ut sin annonsdel för att sedan, när denna närmar sig gränsen för vad som tillåts för presstöd, avbalansera annonsandelen med redaktionell utbyggnad. Det är inte önskvärt att presstödet bidrar till konkurrensstörningar av detta slag. Emellertid berör anmärkningarna f. n. endast ett fåtal tidningar med mindre god ekonomi och har därtill varit av relativt begränsad omfattning. Det är icke desto mindre angeläget att statsmakterna följer utvecklingen med vaksamhet för att i förekommande fall överväga behovet av en eventuell reglering.

2.3.3 Etableringsstöd

Etableringsstöd lämnas för nyetablering av fådagarstidning som tros kunna uppfylla villkoren för produktionsbidrag efter ett års utgivning. Stödet utgår i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån, som efterskänks om tidningen uppfyller villkoren för produktionsbidrag. I annat fall sägs lånet upp till betalning.

Dagspresskommittén hävdar att det knappast finns några skäl till att ändra de generella reglerna för etableringsstödet. Däremot är det enligt kommittén lämpligt att det utvecklingsbidrag som f. n. utgår till fådagars-tidning som går över till flerdagarsutgivning i fortsättningen betecknas som etableringsstöd.

I likhet med de remissinstanser som har yttrat sig i frågan ansluter jag mig till kommitténs bedömning.

Som jag tidigare i avsnitt 2.2 har föreslagit, bör etableringsstödet för budgetåret 1981/82 kunna minskas med 1 milj. kr., från 4,8 till 3,8 milj. kr.

2.3.4 Utvecklingsbidrag

Ett grundläggande motiv för det statliga presstödet är att motverka koncentrationsprocessen och främja konkurrens och mångfald. Genom att utvecklingsbidrag sedan år 1979 kan tillfalla fädagarstidningar med produktionsbidrag finns numera möjligheter till en snabbare utveckling av fädagarstidningar med högst 20 % i hushållstäckning. Dagspresskommittén anser att denna möjlighet bör breddas och utvecklas till att omfatta även andra tidningskategorier. Kommittén föreslår därför att utvecklingsbidrag bör kunna utgå till vissa tidningar med fullt produktionsbidrag, dels få- och flerdagarstidningar med högst 20 % i hushållstäckning på utgivningsorten, dels flerdagarstidningar med mindre än 10 000 ex i upplaga. Bidraget bör endast avse tidningar inom landsortspressen och bör kunna utgå under högst två år av en period av fyra år.

Förslaget har föranlett presstödsnämnden att göra ett principiellt uttalande om sin syn på utvecklingsbidraget. Man anser att det i första hand bör utgå till tidningar i katstrofsituation, då tidningens fortlevnad står på spel. I andra hand bör bidraget utgå till högtäckningstidningar som ej är berättigade till produktionsbidrag men som på grund av sin marknadssituation kan behöva bidrag, och först i tredje hand bör utvecklingsbidrag beviljas tidningar med produktionsbidrag. I de två senare fallen fungerar bidraget som en säkerhet för speciella situationer.

Jag uppfattar presstödsnämndens uttalande som ett förslag till tilldelningsordning baserat på angelägenhetsgraden. Inom den befintliga medelsramen anser jag det riktigt att utvecklingsbidrag i första hand utgår till en tidning i allvarliga svårigheter, och i andra hand till en tidning vars marknadssituation gör ett bidrag befogat. Insatser av detta slag syftar till att slå vakt om en önskvärd dagspresstruktur. I den mån medelsramen tillåter det bör sedan utvecklingsbidrag kunna utgå till tidning med produktionsbidrag i enlighet med dagspresskommitténs uttalade strävan att ytterligare utveckla konkurrens och mångfald. Jag biträder således förslaget att utvecklingsbidrag fortsättningsvis utgår enligt den föreslagna prioritetsordningen.

Enligt presstödsförordningen skall högtäckningstidningar som ansöker om utvecklingsbidrag bilägga en *utvecklingsplan* för att precisera hur bidraget kommer att utnyttjas. Avsikten med kravet är att en bidragsansökan skall vara förenad med en genomarbetad lägesanalys och en klart redovisad verksamhetsinriktning. Dagspresskommittén menar att detta gör bidragsformen onödigt komplicerad. Kravet på utvecklingsplan bör därför slopas, som underlag bör det räcka med analyser av berörd tidning och marknad. Tidningen skall bedömas ha utsikter att med hjälp av bidraget kunna fortsätta sin utgivning.

Förslaget har avvisats av några remissinstanser (RRV, TCO och Svenska journalistförbundet) med motiveringen att bestämmelsen inte bara fungerar som en önskvärd kontroll utan också som ett stöd för tidningsföretaget. Presstödsnämnden uppger däremot att man inte har särskilt goda erfarenheter av de utvecklingsplaner som hittills presenterats. Bedömningarna kan också innefatta intrikata frågor om redaktionella aktiviteter. Både ifråga om tidningar med och utan produktionsbidrag bör beslut om utvecklingsbidrag enligt nämnden kunna grundas på bedömningar av en tidningsmarknadsläge, i synnerhet med hänsyn till spridningsområdet och annonsmarknaden.

Det är naturligtvis viktigt att förutsättningarna för ett utvecklingsbidrag noggrant bedöms. Det förefaller dock som om ett slopande av kravet på utvecklingsplan enligt dagspresskommitténs förslag skulle innebära en förenkling av handläggningen. Jag biträder därför förslaget, men vill samtidigt betona att det åligger presstödsnämnden även i fortsättningen att förvissa sig om att medlen används på ett ändamålsenligt sätt.

Kostnaderna för flygdistribution av Stockholms morgontidningar till Norrland steg drastiskt år 1978. TU vände sig då till regeringen med en hemställan om att dagspresskommittén skyndsamt skulle utreda frågan om ett statligt transportstöd. Man ansåg att utan stöd måste företagen allvarligt överväga att upphöra med flygdistributionen. Sedan kommittén skjutit sitt utlåtande på framtiden uppväktade Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet regeringen med krav på ett snabbt ingripande för att rädda distributionen till Norrland. I anslutning till förslagen om presstödet gjorde jag då i proposition 1978/79: 100 bil. 12 ett uttalande vari jag noterade att den snabba kostnadsökningen för tidningsdistributionen under de senaste åren i synnerhet drabbat den s.k. överspridningen. Jag meddelade min avsikt att i avvaktan på dagspresskommitténs förslag med regeringen ta upp frågan om sådana förändringar i förordningen (1976: 336) om statligt stöd till dagstidningar som skulle kunna göra det möjligt för morgontidningar utgivna i Stockholm att under en tidsbegränsad period erhålla statligt stöd för flygdistribution till Norrland. Regeringen införde sedermera i stödförordningen vissa övergångsbestämmelser om särskilt utvecklingsbidrag, och angav i regleringsbrevet för budgetåret 1979/80 att presstödsnämnden för verksamhetsåret 1979 fick disponera 3,5 milj. kr. för detta ändamål. Bidraget fördelades i proportion till distributionsvolymen på Dagen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Motsvarande bidrag utgick även för budgetåret 1980/81 till en kostnad av 3,75 milj. kr.

Dagspresskommittén förklarade i sitt delbetänkande (Ds B 1978:10) Översyn av presstödet att den såg stockholmstidningarnas norrlandsdistribution som en del av överspridningens allmänna problem och därmed som en del av de allmänna distributionsfrågorna. I sitt slutbetänkande Stödet till dagspressen anförde kommittén att bidraget under två år till tidningsfly-

get till Norrland har givit de berörda tidningarna tid att se över sin distributionsorganisation. Kommittén anser inte att bidraget bör utgå i fortsättningen.

Det kan enligt min mening medföra vissa olägenheter att inte förbättra bidragsgivningen. Det kan finnas en risk att den rådande distributionen inte upprätthålls, vilket skulle kunna innebära att övre Norrland kan komma att känna sig missgynnad beträffande riksinformation och sina egna möjligheter att följa den aktuella debatten. Å andra sidan är det som presstödsnämnden framhållit mycket tveksamt om ett transportstöd åt endast tre tidningar från Stockholm kan motiveras presspolitiskt. Det torde finnas många tidningar som f. n. inte når sina läsare på utgivningsdagen, eller som tar på sig mycket höga kostnader för att göra det. Jag anser mig därför inte kunna förorda ett återinförande av stödet för flygdistribution till Norrland.

Jag har tidigare under avsnitt 2.2 föreslagit att anslaget för utvecklingsbidrag bör kunna sänkas med två milj. kr. från 12 till 10 milj. kr.

2.3.5 Samverkansbidrag

1972 års pressutredning underströk vikten av samverkan inom dagspressen. Ett utvecklat samarbete sågs som ett medel att begränsa branschens kostnader och förstärka den redaktionella mångfalden. Utredningen ansåg att åtgärder borde vidtas för att stimulera teknisk samproduktion, lokalanonssamverkan och branschprojekt. Samtidigt föreslogs att pressens lånefond skulle kunna utnyttjas för olika former av samarbete. Statsmakterna följde utredningens förslag, och sedan år 1976 innehåller stödförordningen regler om bidrag för olika former av samverkan.

Bidragen har hittills utnyttjats mycket litet, i genomsnitt har ca 1 milj. kr. per budgetår utbetalats. Dagspresskommittén förklarar detta ringa intresse dels med att de flesta tidningarna har bytt till ny teknik redan före år 1976, dels med att en påtaglig motvilja mot samarbete har rått inom dagspressen. Kommittén konstaterar emellertid att det har skett en klar attitydförbättring på senare tid, och föreslår därför att samverkansbidragen behålls och delvis förstärks. Enligt förslaget bör bidraget för produktionssamverkan ändras från högst 500 000 kr. per tidning och är vid total samverkan till högst 1 milj. kr. per tidning under det första året, högst 500 000 kr. per tidning och år det andra och tredje året och högst 250 000 kr. per tidning och år det fjärde och femte året. På samma sätt föreslås att reglerna för bidrag till annonssamverkan ändras så att det nuvarande årliga bidraget på 6% av bruttointäkterna från samarbete ändras till 12% under det första året, 6% det andra och tredje året samt 3% det fjärde och femte året. Bidraget bör enligt kommittén även i fortsättningen delas lika mellan de samverkande tidningarna.

Värdet av samverkan mellan tidningsföretag framhålls i remissbehandlingen. Flera remissinstanser (RRV, NO, SAF och Grafiska arbetsgivare-

och industriorganisationerna) anser det angeläget att tidningsföretagen nedbringa sina kostnader genom produktionssamverkan, och rekommenderar att presstödet ges en sådan inriktning att det stimulerar till kostnadsbesparingar, t. ex. så att en förutsättning för stöd skulle vara att tillgängliga produktionsresurser utnyttjas effektivt. Som jag tidigare har framhållit anser jag själv att en sådan strävan är angelägen. Jag ansluter mig till utredningens förslag och vill understryka min uppfattning att samverkan tidningar emellan i framtiden borde framstå som ett naturligt sätt att nedbringa kostnaderna. Det statliga presstödet bör därför klart uttrycka det önskvärda i ett vidgat samarbete.

Dagspresskommittén har också ansett det angeläget att finna nya former för samverkan för att stärka tidningarnas nyhetsförmedling och opinionsbildning. Kommittén hävdar att olika tidningsgrupper har mycket skiftande möjligheter att utnyttja nyhetsbyråer, dels därför att nyhetsbyråverksamheten är upplagd efter flerdagartidningarnas utgivning till nackdel för endagstidningarna, dels därför att ledande tidningar har större resurser att satsa på gemensam nyhetsbyråverksamhet än tidningar i marknadsmässigt underläge. En utveckling av kompletterande nyhetsbyråer vid sidan av TT skulle enligt kommitténs uppfattning stärka den redaktionella konkurrensen. Att ge bidrag till byråerna efter hur många produktionsbidragsberättigade flerdagars- och fådagartidningar de har som abonnenter skulle, menar kommittén, förstärka konkurrensen mellan de kompletterande nyhetsbyråerna på ett sätt som vore till fördel för den redaktionella konkurrensen mellan konkurrerande tidningar. Följaktligen föreslår kommittén att samverkansbidrag utgår till nyhetsbyråer som drivs i självständig form och som utgör ett komplement till TT.

I remissbehandlingen har detta förslag avvisats av en övervägande majoritet (statskontoret, NO, RO, SAF, Svenska journalistförbundet, TU, Liberala Nyhetsbyrån, FLT Press och TT). Effekterna av stödet anses i många fall oklara. Bl. a. anförs tveksamhet huruvida stödet verkligen skulle stärka den redaktionella konkurrensen. Vissa instanser befarar att resultatet snarare skulle bli en utslätning och likriktning av dagspressens innehåll. Farhågor uttrycks även för att stödet i själva verket skulle kunna uppfattas som en påbyggnad av det selektiva presstödet, eftersom det skulle bygga på antalet bidragsberättigade abonnenter. Man varnar också för att nyhetsbyråstödet i realiteten ligger alltför nära statsbidrag med helt andra syften. Jag anser själv att invändningarna sammantagna har sådan tyngd att ett sådant stöd inte bör införas. Jag är inte helt övertygad om att stödformen skulle främja mångfalden, och jag håller det för troligt att de tidningar som önskar abonnera på nyhetsbyråernas tjänster har möjlighet att betala för detta ur sin egen budget, om de prioriterar nyhetsbyråmaterial.

2.3.6 Lånefond

Dagstidningsföretag kan erhålla lån på förmånliga villkor från pressens lånefond. Sedan år 1976 skall lån företrädesvis ges för projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag. Lån beviljas inte till enskilda tidningar på orter där samverkan enligt presstödsnämndens bedömning är möjlig. Lån får dock lämnas i sådana fall om berörda tidningsföretag prövat förutsättningarna men inte kunnat enas om formerna.

Dagspresskommittén föreslår inga ändringar i den gällande ordningen, men anser att lån också skall kunna beviljas tidningsföretag som hamnat i katastroflägen och därmed oundgängligen behöver tillskott av medel för att utgivningen skall kunna fortsätta medan företaget rekonstrueras. Presstödsnämnden anför ingen erinran mot detta, men påpekar att nämndens nuvarande instruktioner erbjuder vissa svårigheter härvidlag. Nämnden anser också att i första hand utvecklingsbidrag bör användas i dessa situationer. För egen del anser jag att medel ur lånefonden även i framtiden bör användas som ett investeringsstöd för att främja samverkan mellan tidningsföretag. Andra medelsbehov får prövas exempelvis som utvecklingsbidrag.

2.4 Dagstidningsdistribution till synskadade

Synskadades riksförbund (SRF) tar i sitt remissvar upp frågan om dagstidningar på kassett, med hänvisning till handikapputredningens delbetänkande (SOU 1976:20) Kultur åt alla. SRF föreslår att kassetversionen av en dagstidning inarbetas i presstödet så att en allmän kassetutgivning av dagstidningar kan komma till stånd. Sedan årsskiftet 1977/78 har SRF och vissa tidningar bedrivit en försöksverksamhet, delvis bekostad med medel ur allmänna arvsfonden, med distribution av en för ändamålet redigerad bandad eller radiosänd version av resp. tidning till abonnenter som på grund av nedsatt synförmåga inte kan läsa tidningen i svartskrift.

Till regeringen har inkommit ett antal framställningar om bidrag till nya försök med distribution till synskadade av innehållet i dagstidningar och tidskrifter. Regeringen har ansett att innan ställning kan tas till ansökningarna bör de hittills fullföljda och nu pågående försöken utvärderas. En särskild utredning har f. n. i uppgift att utvärdera försök med olika former av distribution av innehållet i dagstidningar till synskadade och att därvid ge ett underlag för bedömning av vilka krav olika distributionsmetoder ställer i tekniskt, ekonomiskt och administrativt avseende, samt vilka juridiska och avtalsmässiga problem som kan vara förknippade med verksamheten. Jag vill också påpeka att radiorättskommittén nyligen har framlagt ett delbetänkande (Ds U 1980: 12) med vissa förslag som skall möjliggöra radiodistribution av upplästa dagstidningar till synskadade. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Jag har för avsikt att senare under detta riksmöte föreslå att radioetern öppnas för sådan distribution. En försöksverksamhet med radiodistribution av taltidningar kan därmed komma till stånd, vilket kan ge vidgat underlag för senare ställningstagande beträffande hur försörjningen av taltidningar lämpligast bör ske.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för statligt stöd till dagstidningar.

I fråga om anslagsberäkningar för budgetåret 1981/82 återkommer jag i det följande.

4 Anslagsberäkningar för budgetåret 1981/82

I prop. 1980/81:100 (bil. 12 s. 98) upptogs anslaget B 23. Stöd till dagspressen med ett preliminärt beräknat belopp och anslaget B 24. Lån till dagspressen med ett oförändrat belopp i avvaktan på förevarande särskilda proposition. Slutliga förslag till medelsanvisningar kan nu föreläggas riksdagen.

B 23. Stöd till dagspressen

1979/80 Utgift	290 628 000
1980/81 Anslag	310 800 000
1981/82 Förslag	337 600 000

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1976:336) om statligt stöd till dagstidningar (ändrad senast 1980:146).

Med dagstidning avses allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär som normalt utkommer med minst ett nummer per vecka, vars text i huvudsak är skriven på svenska och som har sin huvudsakliga spridning inom landet. Stöd kan utgå i form av produktionsbidrag, etableringsstöd, utvecklingsbidrag, samverkansbidrag och samdistributionsrabatt. Vidare kan dagstidning erhålla lån ur pressens lånefond (se anslaget Lån till dagspressen).

Produktionsbidrag beviljas enligt generellt verkande regler. Bidraget avgörs bl. a. av tidningens hushållstäckning på utgivningsorten. För flerdagartidningar beräknas bidraget inom vissa gränser efter tidningens pappersförbrukning under de tre senaste åren. För färdagartidningar utgår produktionsbidrag med ett fast belopp. Presstödsnämnden har viss begrän-

sad rätt att bevilja produktionsbidrag även till tidningar som inte faller under de allmänna reglerna.

Etableringsstöd beviljas för nyetablering av dagstidning som bedöms ha möjligheter att efter ett års utgivning uppfylla villkoren för produktionsbidrag.

Utvecklingsbidrag beviljas i första hand tidningsföretag som befinner sig i tillfälliga svårigheter.

Samverkansbidrag beviljas tidningsföretag som samverkar inom teknisk produktion, annonsförsäljning eller större branschprojekt.

Samdistributionsrabatt utgår för varje abonnerat exemplar av dagstidning som distribueras av distributionsföretag eller av postverkets lantbrevbäringsturer eller särskilda tidningsutdelningsturer under förutsättning att minst två tidningsföretag deltar i samdistributionen.

	1980/81	Beräknad ändring 1981/82	
		Presstödsnämnden	Föredraganden
Produktionsbidrag	222 000 000	+ 16 500 000	+ 37 900 000
Etableringsstöd	4 800 000	of.	- 1 000 000
Utvecklingsbidrag	12 000 000	of.	- 2 000 000
Samverkansbidrag	7 000 000	of.	of.
Samdistributionsrabatt	65 000 000	+ 1 000 000	- 8 100 000
	310 800 000	+ 17 500 000	+ 26 800 000

Presstödsnämnden

1. För år 1980 har hittills beviljats 223 502 700 kr. i *produktionsbidrag*. Utgiften för 1980/81 beräknas uppgå till knappt 227 000 000 kr. Det beräknade utfallet för budgetåret 1980/81 överstiger därmed anslaget med 5 000 000 kr.

För budgetåret 1981/82 bedöms det beräknade utfallet för budgetåret 1980/81 räknas upp med 9 500 000 kr. för nyetablerade tidningar och med 2 000 000 kr. för ökning av bidragen på grund av högre pappersförbrukning. Utgiften för 1981/82 beräknas således uppgå till 238 500 000 kr.

2. Under budgetåret 1979/80 har beviljats *etableringsstöd* för en rikstidning och två andra tidningar med sammanlagt 3 150 000 kr. Under budgetåret 1979/80 har härav utbetalats 1 350 000 kr. Dessutom har 1 912 500 kr. utbetalats för etableringsstöd beviljade under tidigare budgetår. Tre etableringslån på 2 700 000 kr. har efterskänkts.

Från och med budgetåret 1980/81 har etableringsstödet ökat till 2 250 000 kr. för fådagars rikstidning och 1 125 000 kr. för fådagars annan tidning. Om samma antal etableringar sker under budgetåret 1981/82 som under budgetåret 1979/80 uppgår stödet till 4 500 000 kr., varför nämnden bedömer anslagsbehovet till oförändrat 4 800 000 kr.

3. För kalenderåret 1979 har sju tidningar beviljats *utvecklingsbidrag*

med sammanlagt 5 425 000 kr., varav 3 250 000 kr. avser särskilt stöd för flygdistribution till Norrland. För kalenderåret 1980 har hittills fyra tidningar beviljats sammanlagt 4 350 000 kr., varav 3 750 000 kr. avser flygdistribution till Norrland.

För kalenderåret 1981 bortfaller enligt nu gällande regler stödet för flygdistribution till Norrland. För åren 1980 och 1981 kan de tidningar som erhöll utvecklingsbidrag åren 1976 och 1977 återkomma med ansökningar. Nämnden bedömer därför anslagsbehovet vara oförändrat 12 000 000 kr.

4. Under budgetåret 1979/80 har beviljats *samverkansbidrag* för teknisk samverkan med 1 000 000 kr. och branschsamverkan med 500 000 kr. Av de beviljade bidragen har utbetalats 1 000 000 kr.

Nämnden bedömer anslagsbehovet för budgetåret 1981/82 till oförändrat 7 000 000 kr., varav oförändrat 500 000 kr. för större branschprojekt.

5. Under budgetåret 1979/80 utbetalades sammanlagt 64 060 724 kr. i *samdistributionsrabatt*. Endast enstaka fådagarstidningar står fortfarande utanför samdistributionssystemet.

Anslutning av nyetablerade tidningar och en allmän upplageökning beräknas innebära en ökning av samdistributionsrabatten med ca 1,5% per år.

Föredraganden

Jag har i det föregående redovisat mina överväganden i anledning av dagspresskommitténs förslag om ändringar i stödet till dagspressen. Samtidigt har jag tagit ställning till frågan om besparingar i dagspresstödet.

Kommittén har i sin anslagsframställning redovisat konsekvenserna av sina förslag, vilka ligger inom de hittillsvarande medelsramarna. Medelsbehovet påverkas dock av de speciella åtgärder som jag funnit befogade med hänsyn dels till ambitionen om vissa besparingar inom dagspresstödet, dels till nödvändigheten av att förstärka vissa bidragstagande dagstidningsgrupper för att säkerställa att den övergripande presspolitiska målsättningen om konkurrens och mångfald upprätthålls.

Jag har beräknat vissa besparingar i samdistributionsrabatten, utvecklingsbidragen och etableringsstödet till ett sammanlagt belopp av 12,1 milj. kr. Jag har beräknat medel för en mindre, selektiv höjning av produktionsbidragen, i första hand till få- och flerdagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning. Dessa anslagsökningar omfattar en kostnad på drygt 21,4 milj. kr.

Jag har i min beräkning utgått från att tillämpningen av gällande förordning ger automatiska höjningar i medelsbehovet till följd av nyetableringar, högre pappersförbrukning etc. Jag har härvid utgått från presstödsnämndens beräkningar.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen föreslår jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med 337 600 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Stöd till dagspressen* för budgetåret 1981/82 under nionde
huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 337 600 000 kr.

B 24. Lån till dagspressen

1979/80 Utgift	10 520 000	Reservation	23 376 978
1980/81 Anslag	15 000 000		
1981/82 Förslag	25 000 000		

Från anslaget utbetalas lån enligt förordningen (1976: 336) om statligt
stöd till dagstidningar (ändrad senast 1980: 146).

Presstödsnämnden

Enligt föreskrifter i regleringsbrev den 12 juni 1980 har den medelsbe-
hållning som vid utgången av budgetåret 1979/80 fanns kvar på det under
fonden för låneunderstöd uppförda investeringsanslaget Pressens lånefond
i sin helhet tillgodoförts reservationsanslaget Lån till dagspressen.

Under budgetåret 1979/80 har tre tidningar beviljats sammanlagt
12 000 000 kr. i lån ur pressens lånefond. Härav har utbetalats 6 500 000 kr.
Under samma budgetår har utbetalats 4 020 000 kr. avseende lån som
beviljats under tidigare budgetår.

Nämnden uppskattar anslagsbehovet för 1981/82 till 25 000 000 kr.

Föredraganden

Vid ingången av budgetåret 1980/81 fanns en reservation av ca 23,4 milj.
kr. tillgänglig på anslaget. Med beaktande av detta och den väntade belast-
ningen under innevarande budgetår finner jag att lånefonden bör tillföras
25 milj. kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till dagspressen* för budgetåret 1981/82 anvisa ett reser-
vationsanslag av 25 000 000 kr.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar
att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredra-
ganden har lagt fram.

Sammanfattning av dagspresskommitténs betänkande (SOU 1980: 32) Stödet till dagspressen

Översikt

Kommitténs uppdrag har varit att göra en allmän översyn av det statliga stödet till dagspressen. Direktiven förutsätter att det även i fortsättningen skall ha samma syfte och inriktning som nu: åtgärderna skall främja mångfald och reglerna skall vara så konstruerade att huvuddelen av bidragen går till tidningar som har ekonomiska svårigheter på grund av sin ställning på marknaden. Kommittén har inte funnit några presspolitiska eller press-ekonomiska motiv till att ändra stödets inriktning eller allmänna utformning.

Reservation: U Karlsson och L F Tobisson anser att tidningar som redovisar överskott ej skall erhålla direkt statligt presstöd som överskrider förlusttäckning.

Presspolitikens mål är att stärka mångfalden inom dagspressen så att den bättre kan främja den representativa demokratin. Det statliga stödet är inte avsett att vara allmänt branschbefrämjande, utan syftar dels till att förbättra de ekonomiska villkoren för tidningar i marknadsmässigt underläge, dels till att underlätta etablering av komplementtidningar. Preciseringsen av dagstidningsbegreppet och reglerna för presstödet fördelning återspeglar presspolitikens målsättning, nämligen att vända koncentrationsprocessen.

Presstödet har under 1970-talet åstadkommit viktiga förändringar i dagspressens strukturutveckling. Den sedan 1940-talet pågående företagskoncentrationen har vänts. Konkurrensen har i stora delar av landet återtagit den styrka den hade i slutet av 1960-talet, och en rad nya tidningar av komplementkaraktär har startats.

Dagstidningarnas annonsberoende gör utgivningsorten till den viktigaste marknaden. Hushållstäckningen på denna avgör tidningens ekonomi. Tidningar med låg hushållstäckning hamnar i ett konkurrensmässigt underläge, vilket gör dem beroende av bidrag utifrån. Presstödet spelar en viktig roll för deras fortsatta utgivning.

Det finns två grupper inom dagspressen som utan presstöd skulle behöva ompröva sin verksamhet. Den ena är fädagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning och den andra flerdagarstidningar med högst 40% i hushållstäckning. För övriga grupper är den ekonomiska handlingsfriheten tillräckligt stor.

Presstödet har i stort fungerat som avsett. Om stödet inte införts, hade dagspressen sett annorlunda ut i dag. På en punkt har man dock delvis misslyckats: stödet har inte ökat benägenheten till samarbete i annat än distributionen.

*Överväganden och förslag***Dagstidningsbegreppet**

Av stödförordningens dagstidningsdefinition framgår att man med dagspress i stödsammanhang avser dels allmänna nyhetstidningar, dels publikationer av dagspresskaraktär som normalt utkommer med minst ett nummer per vecka. Dagspresskaraktär får en publikation om den har allmänna nyhetstidningars innehållsstruktur och redigeras som sådana. I de flesta fall torde det vara uppenbart om en publikation har dagspresskaraktär eller inte. Däremot kan problem uppstå beträffande skiljelinjen mellan publikationer av dagspresskaraktär och organisationstidningar.

Stödförordningens övriga krav på dagstidning – minst ett nummer varje vecka, ett innehåll i huvudsak på svenska och distribution i huvudsak inom landet – bör upprätthållas även i fortsättningen. Periodicitetskravet är ett minimum för att nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen skall kunna följa dagspressens rytm.

Enligt presstödsnämndens praxis anses en edition av en tidnings upplaga som självständig, om det särskiljande innehållet i förhållande till varje annan edition utgör minst 51% av det totala redaktionella innehållet. Kommittén har övervägt att höja kravet på andelen särskiljande redaktionellt innehåll, men kommit fram till att det är osäkert om detta skulle få avsedd presspolitisk verkan. En editionering bör i stödsammanhang likställas med en etablering. Syftet är i båda fallen att motverka koncentration inom dagspressen, och detta kan inte uppnås enbart med en bestämmelse om andelen särskiljande redaktionellt innehåll i olika editioner av samma tidning.

Reservationer och särskilda yttranden: P-O Hanson, L Ohlsson-Leijon och L F Tobisson förordar höjning av kravet på andelen särskiljande redaktionellt innehåll till minst 60%.

Kommittén har haft i uppdrag att pröva om det är motiverat att använda ett och samma dagspressbegrepp i författningar. Det lär knappast kunna hävdas att syftet är detsamma bakom presstödsförordningens regler som bakom t. ex. mervärdesskatteförordningens om dagstidningar. Kommitténs slutsats blir att det under rådande förhållanden inte går att använda ett och samma dagspressbegrepp i förordningarna i fråga.

Produktionsbidragen

Tyngdpunkten i presstödet ligger på produktionsbidragen. Sådant utgår i regel till tidning i marknadsmässigt underläge som är 1) i huvudsak abonnerad, 2) har minst 2000 exemplar i abonnerad upplaga, 3) har en annonsdel på mindre än 50%, 4) har ett abonnemangspris som inte uppenbart avviker från abonnemangspriset för liknande tidningar samt 5) inte ges ut av företag som ger ut annonsblad i betydande omfattning eller som står i nära förhållande till sådant företag. Kommittén föreslår vissa justeringar av dessa villkor.

Beträffande punkten 1) föreslås att regelsystemet kompletteras så att det för fådagarstidningar räcker att upplagan är abonnerad till övervägande del, dvs. till 51 %, så att tidningen för en kortare period skall kunna marknadsföras – t. ex. genom ökad satsning på lösnummerförsäljning – under en etablerings- eller relanseringsfas utan att produktionsbidraget äventyras.

Med avseende på punkten 3) föreslås att regeln görs strängare för fådagarstidningar, för att ytterligare markera att stödet avser s. k. redaktionella komplementtidningar. Annonsdelen skall vara mindre än 40 % för att tidningen skall erhålla produktionsbidrag.

Angående punkten 4) anser kommittén uttrycket "liknande tidningar" diffust, och menar att utgångspunkten skall vara det genomsnittliga priset för alla tidningar i samma kategori, dvs. med samma utgivningsfrekvens och liknande spridnings- och konkurrensförhållanden.

Dessutom anser kommittén beträffande ett av de avgörande kriterierna för produktionsbidrag, nämligen hushållstäckningen på utgivningsorten, att det bör vara möjligt för presstödsnämnden att beräkna täckningstalet för annan kommun än den där huvudredaktionen finns, om detta är rimligt med hänsyn till verksamhetens inriktning.

Under förutsättning att dessa regeljusteringar accepteras, anser kommittén att regeln 5) om kombinerad annonsblads- och tidningsutgivning bör avvaras. En genomgripande analys av den speciella frågan om konkurrensen från annonsbladen leder f. ö. till slutsatsen att statsmakterna inte behöver ingripa till förmån för dagspressen i konkurrensen med annonsbladen. Dagspressen bör genom samarbete kunna lösa hithörande problem.

Reservationer och särskilda yttranden: J Engström och L Ohlsson-Leijon anser att bestämmelsen om kombinerad annonsblads- och tidningsutgivning bör stå kvar. L F Tobisson vill genom att utestänga lokala fådagarstidningar från produktionsbidrag och etableringsstöd skapa ett starkare skydd mot presstöd till annonsbladsutgivare.

Med avseende på marknadsläge finns tre huvudgrupper av tidningar med rätt till fullt produktionsbidrag, nämligen a) fådagarstidningar med högst 20 % i hushållstäckning, b) flerdagarstidningar med mer än 10 000 ex. i upplaga och högst 40 % i hushållstäckning samt c) flerdagarstidningar med högst 10 000 ex. i upplaga och högst 50 % i hushållstäckning.

Beträffande den förstnämnda kategorin har kommittén kommit fram till att det bör sättas ett krav på lägsta volym redaktionellt innehåll. Kommittén föreslår att en tidning skall ha minst 1 300 spaltmeter redaktionellt utrymme per år för att kunna komma ifråga för produktionsbidrag.

Beträffande flerdagarstidningar har inte kommittén funnit några skäl att ändra de generella reglerna. Kommittén anser dock att man bör ytterligare stärka stödet till tidningar med högst 20 % i hushållstäckning, men detta bör ske i andra former än via produktionsbidraget.

Angående undantagsbestämmelsen enligt 10 § – möjligheten att bevilja

högtäckningstidning produktionsbidrag för att inte konkurrensförutsättningarna i förhållande till lågtäckningstidning med bidrag allvarligt skall försämrats — anser kommittén att det är smidigare att anpassa bidragsnivån till olika konkurrenssituationer än att införa olika maximinivåer på produktionsbidragen. Kommittén ser ingen anledning till ändringar av 10 § i övrigt; bidrag skall inte utgå till lågtäckningstidning om det är uppenbart att täckningstalet på utgivningsorten ger en missvisande bild av tidningens konkurrensförmåga på annonsmarknaden, och bidrag skall kunna utgå till högtäckningstidningar som utges på Gotland och som behöver stöd för sin utgivning.

Angående bidragsmöjligheterna under 13 §, dvs. för tidningar på andra språk än svenska, menar kommittén att stöd som hittills bör utgå bara i undantagsfall och endast avse produktionsbidrag. På en punkt föreslås kraven mildrade. Produktionsbidrag bör kunna utgå, om tidningen "till övervägande del", inte som hittills "i huvudsak", behandlar svenska förhållanden. Tidningar på främmande språk bör kunna få produktionsbidrag om deras innehåll till minst 51 % gäller svenska förhållanden.

I sitt fortsatta analysarbete har kommittén funnit det motiverat att föreslå ett högre bidrag till fådagartidning med riksspridning som kommer ut med mer än 1 nummer per vecka. Kostnaderna är väsentligt högre än för endagsutgivning. Kommittén föreslår att bidraget höjs från 1,5 till 2,4 milj. kr.

Reservation: L F Tobisson ser inga skäl till den föreslagna höjningen. Bidraget bör ligga kvar vid 1,5 milj. kr.

Etableringsstödet

Etableringsstödet är avsett för nyetablering av fådagartidningar som bedöms ha möjligheter att efter ett års utgivning uppfylla villkoren för produktionsbidrag. Etableringsstödet utgår i form av ränte- och amorteringsfritt lån som efterges om tidningen fyller villkoren för produktionsbidrag. Om så inte är fallet, sägs lånet upp till betalning. Kommittén ser inga skäl till att ändra de generella reglerna för etableringsstödet. Kommittén uppmärksammar dock att ett problem för enskilda intressenter att få etableringsstöd kan vara att de måste ställa säkerhet för bidraget för den händelse utgivningen inte skulle fylla reglerna för produktionsbidrag efter ett år. Kommittén konstaterar att presstödsnämnden har de författningsmässiga möjligheterna att anpassa säkerhetskraven till en given situation. Stöd till fådagartidning som går över till flerdagarsutgivning, vilket f. n. utgår som utvecklingsbidrag, bör enligt kommittén lämpligen betecknas som etableringsstöd.

Utvecklingsbidragen

Utvecklingsbidragen kom till för att hjälpa mindre och medelstora ensamtidningar i tillfälliga svårigheter. Sökande tidning skall bl. a. lägga fram

en utvecklingsplan och ange förslag till åtgärder. Kravet på utvecklingsplan tvingar företagsledningarna till en lägesanalys och till att dra upp riktlinjer för verksamheten. Bidrag utgår för högst två år under en period av fyra år. Utvecklingsbidrag kan vidare utgå vid övergång från få- till flerdagarsutgivning, till fådagarstidningar med små egna resurser, samt för åren 1979–80 till stockholmstidningarnas flygdistribution till Norrland.

Beträffande utvecklingsbidrag till mindre och medelstora ensamtidningar anser kommittén att generella regler ej kan uppställas, utan föreslår att den nuvarande konstruktionen bibehålls. Däremot kan man slopa kravet på utvecklingsplan. Som underlag räcker analyser av berörd tidning och marknad. Tidningen skall bedömas ha utsikter att med hjälp av bidraget kunna fortsätta sin utgivning.

Vidare föreslås att utvecklingsbidrag skall kunna utgå till vissa tidningar med fullt produktionsbidrag. Presstödsnämnden bör kunna fördela bidrag till angelägna projekt bland fådagarstidningar med högst 20% i hushållstäckning på utgivningsorten. För att göra det möjligt även för produktionsbidragstidningar med flerdagarsutgivning och högst 20% i hushållstäckning att genom rejäla satsningar försöka förbättra sitt marknadsläge, bör också dessa kunna komma ifråga för utvecklingsbidrag. Samma möjlighet bör ges till produktionsbidragstidningar med flerdagarsutgivning och mindre än 10 000 ex. i upplaga, om de får fullt produktionsbidrag. Bidraget bör endast avse tidningar inom landsortspressen och bör kunna utgå under högst två år av en period av fyra år. Tidningar med produktionsbidrag vilka söker utvecklingsbidrag bör till sin ansökan foga en utvecklingsplan.

Reservationer och särskilda yttranden: G Andersson och S-E Nordin anser att utvecklingsbidrag skall beviljas restriktivt och på sikt endast till fådagarstidningar utan produktionsbidrag. L F Tobisson föreslår att problemen för vissa lågtäckningstidningar med flerdagarsutgivning istället bör lösas genom en omfördelning inom gruppen. P-O Hanson befarar att dubbelt stöd kan framtvinga kostsamma svarsåtgärder bland konkurrenterna.

Flygdistributionen av tidningar till Norrland berör ca 15 000 tidningsköpare. Hälften av dessa får sin tidning på utgivningsdagen, vilket de inte skulle få utan flyget. Bidraget under två år för tidningsflyget har enligt kommittén givit de berörda tidningarna tid att se över sin distributionsorganisation. Kommittén anser inte att bidraget bör utgå i fortsättningen.

Samverkansbidragen

Sedan år 1970 utgår ett visst bidrag, en samdistributionsrabatt, till tidningar som ansluter sig till och utnyttjar samma distributionssystem. Två rikstäckande distributionsföretag och två regionala svarar för distributionen. Dessutom förmedlar postverket rabatt för tidningar som samdistribueras med lantbrevbäringstur. Bidrag utgår också till samverkan inom produktionen, sättning och tryckning, och annonsförsäljningen. Bidragen

är tidsbegränsade. Större samverkansprojekt på branschnivå kan i vissa fall erhålla statliga bidrag.

Kommittén konstaterar att samverkan inom distributionen är så gott som total. Det råder konkurrens om uppdragen vilket är till fördel för tidningsföretagen. Några ändringar i reglerna behövs inte.

Särskilda yttranden: G Andersson och S-E Nordin anser att sam-distributionsrabatten bör omfatta hela den via postverket distribuerade dagspressvolymen.

Kommittén uppger att samverkansbidragen i övrigt hittills har utnyttjats mycket litet, men bör ändå finnas kvar eftersom en mer positiv attityd kunnat skönjas under senare år. Nuvarande regler medger för produktions-samverkan högst 500 000 kr. per tidning och år vid total samverkan. Kommitténs förslag är att detta ändras till högst 1 milj. kr. per tidning under det första året, högst 500 000 kr. under det andra och tredje, och högst 250 000 kr. under det fjärde och femte året. För bidrag till annons-samverkan bör reglerna ändras så att det nuvarande årliga bidraget på 6% av bruttointäkterna från samarbetet ändras till 12% under det första året, 6% det andra och tredje, samt 3% det fjärde och femte året. Eftersom annons-samverkan endast kan komma till stånd i sådana fall där tidningarna är av värde för varandra, anser kommittén att den gällande bestämmelsen om fördelningen av annonsintäkterna kan tas bort. Tidningarna bör själva bestämma fördelningen.

Kommittén har ansett det angeläget att finna nya former för samverkan mellan tidningarna, och anser att en utveckling av kompletterande nyhetsbyråer vid sidan av Tidningarnas Telegrambyrå skulle stärka den redaktionella konkurrensen. Bidrag föreslås kunna utgå till nyhetsbyråer i enlighet med hur många tidningar med fullt produktionsbidrag eller etableringsstöd de har som abonnenter. Sådana byråer bör drivas i självständig form.

Reservationer och särskilda yttranden: P-O Hanson anser att tillräckliga skäl saknas för att inom presstödet ram införa bidrag till nyhetsbyråer. L F Tobisson anser att stödet blir en påbyggnad av det selektiva presstödet och en förstärkning av partistödet. J Engström är emot en specialdestinering av stödmedel.

Lånefonden

Dagstidningsföretag kan erhålla lån på förmånliga villkor från pressens lånefond. Lån skall företrädesvis ges för projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag. Lån beviljas inte till enskilda tidningar på orter där samverkan enligt presstödsnämndens bedömning är möjlig. Lån får dock lämnas i sådana fall om berörda tidningsföretag prövat förutsättningarna men inte kunnat enas om formerna.

Kommittén föreslår inga ändringar i den gällande ordningen, men anser att lån också skall kunna beviljas till tidningsföretag som hamnat i katastroflägen och som oundgängligen behöver tillskott av medel för att utgivningen skall kunna fortsätta medan företaget rekonstrueras.

Uppräkning av presstödet

Kommitténs analyser av tidningsutgivningens ekonomiska villkor visar att det inte finns några tecken på att dagspressen kommer att kunna minska sitt annonsberoende under överskådlig tid. Behovet av selektiva produktionsbidrag och etableringsstöd är tveklöst belagt. Man kan därför utgå ifrån att det liksom hittills kommer att krävas återkommande nivåhöjningar av bidragen. Kommittén föreslår därför att ett automatiskt uppräknings-system baserat på annonsprisutvecklingen införs fr. o. m. den 1 juli 1981. Uppräkningsmetoden bör prövas under en period av minst fem år.

Reservationer: P-O Hanson anser att svårigheterna att utforma ett nöjaktigt indexsystem är betydande, och regleringen skulle knappast befria stödsystemet från återkommande korrigeringar. L F Tobisson anser att kommitténs direktiv förbjuder en indexreglering.

Finansiering

Kommittén hävdar att de framförda förslagen kan finansieras genom omfördelningar. Genom att sänka medelsramen för utvecklingsbidrag från 12 till 10 milj. kr. per år finansieras det föreslagna nyhetsbyråstödet på ca 1,5 milj. kr. och större delen av det höjda bidraget (900 000 kr.) till fådagarstidning med riksspridning och mer än ett nummer per vecka. Återstoden täcks genom att minst en fådagarstidning väntas förlora sitt produktionsbidrag genom de föreslagna ändringarna i systemet.

Förslag till stödförordning

Kommittén framlägger ett förslag till ny stödförordning. Syftet med det statliga stödet klargörs inledningsvis. För att underlätta läsningen samlas regler om sammanhängande frågor på ett och samma ställe i förordningen. Samtidigt bryts aktuella definitioner ut och samlas i en bilaga. Förordningen har delats in i fyra avdelningar. Den första ger en allmän presentation av systemet. Avdelning 2 behandlar de olika stödformerna i detalj, medan avdelning 3 tar upp de praktiska regler om ansökan, frister etc. som en presumtiv sökande måste känna till och iaktta. I avdelning 4 anges presstödsnämndens uppgifter, och där återfinnes också de allmänna reglerna för nämndens verksamhet. Samtliga paragrafer har omarbetats språkligt.

Sammanställning av remissyttranden över dagspresskommitténs betänkande (SOU 1980: 32) Stödet till dagspressen

1. Allmänt

Efter remiss har yttranden över dagspresskommitténs betänkande avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), näringsfrihetsombudsmannen (NO), presstödsnämnden, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska journalistförbundet, Grafiska fackförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen (TU), Svenska veckopressens tidningsutgivareförening (VECTU), Föreningen Svensk fackpress (FACTU), Svenska annonsbladsutgivareföreningen, A-Pressen AB, Liberala nyhetsbyrån, Centerns presstjänst, FLT Press AB och Tidningarnas telegrambyrå (TT).

Härutöver har skrivelser inkommit från *Eesti Päevaleht*, *Postens distributionsrörelse*, *statens invandrarverk* (SIV), *AB Timbro*, *Grafiska arbetsgivare- och industriorganisationerna* (GAI), *Synskadades riksförbund* (SRF) samt *kulturnämnderna i Boden, Jokkmokk, Norsjö, Skellefteå och Vilhelmina kommuner*.

TCO, LO, Svenska journalistförbundet, Grafiska fackförbundet, TU och A-Pressen AB ansluter sig till utredningens uppfattning att det inte finns några presspolitiska eller pressekonomiska skäl för att ändra inriktningen eller den allmänna utformningen av presstödet. Utredningens förslag accepteras i sina huvuddrag, och anses väl ägnade att läggas till grund för lagstiftning. TCO och Svenska journalistförbundet framhåller emellertid att även kvällspressen spelar en viktig roll när det gäller att uppfylla målformuleringarna för presspolitiken. Det är därför orimligt att lagstiftningsvägen konstruera regler som principiellt omöjliggör att presstöd skall kunna utgå till kvällstidningar.

Statskontoret efterlyser förenklingar i stödsystemet och förordar en ordning där presstödsnämnden ges möjlighet att göra en skälighetsbedömning när den fördelar stödet. Bedömningen skulle förutom att gälla vilka tidningar som är stödberättigade även gälla stödets storlek. För att möjliggöra detta krävs att stödets ändamål preciseras i förordningen. Presstödsnämndens sammansättning och bidragets karaktär bör garantera att otillbörlig tillämpning av reglerna kommer att påtalas. Genom en totalbedömning av en tidnings stödbehov skulle nämnden kunna tillse att bidragens samlade effekt blev den avsedda, och därigenom skulle också antalet stödformer kunna reduceras.

RRV anser att stödet bör vara mera utpräglat selektivt och syfta till att ge en tillfällig hjälp åt tidningar i ekonomiska svårigheter. RRV finner det

därför vara en svaghet att stöd kan utgå till tidningsföretag som varaktigt uppvisar överskott. Förslag bör framläggas i syfte att undanröja denna svaghet innan beslut fattas om presstödet's framtida utformning. Liksom *statskontoret* anser RRV att mängden stödformer gör systemet svårhanterligt, och menar att det varit värdefullt om kommittén diskuterat det ändamålsenliga i den långtgående differentieringen av stödet. Enligt RRV:s uppfattning är det angeläget att tidningsföretagen nedbringa sina kostnader genom att samverka i olika former. Presstödet bör därför ges en sådan inriktning att samverkan mellan tidningar främjas.

NO anser att det vore befogat med återhållsamhet i utbyggnaden av presstödet och ifrågasätter om det inte vore möjligt att i större utsträckning sammankoppla stödet med stimulans till kostnadsbesparingar, t. ex. så att en förutsättning för stöd skulle vara att tillgängliga produktionsresurser utnyttjas effektivt. *NO* efterlyser också en analys av presstödet's effekter på kvantiteten redaktionell text och fördelningen mellan olika typer av sådan text hos bidrags- resp. icke bidragsberättigade tidningar.

SAF och *Grafiska arbetsgivare- och industriorganisationerna* (GAI) delar inte kommitténs uppfattning att presstödet är ändamålsenligt. *SAF* anser att det rådande systemet leder till att konkurrensen snedvrids och att dagspressen på sikt blir allt mer beroende av statsmedel. Dagspresstrukturen kommer att bestämmas av statsmakternas beslut om subventioner och inte av tidningsföretagens ansträngningar eller läsarnas preferenser. GAI hävdar att presstödet kan bidra till kostnadsuppdrivande löneglidning och därigenom utgöra ett hot mot sysselsättningen i de icke subventionerade civilföretagen. Stödåtgärderna bör enligt *SAF* och GAI vara så utformade att de premierar effektivitet, kostnadsmedvetande och produktions-samverkan, och de bör ses över fortlöpande så att de snedvridande effekterna begränsas. Stödet bör förbehållas tidningsföretag som är i verkligt behov av stöd, och endast gälla dagstidningar.

VECTU anser att de långsiktiga konsekvenserna av dagens presstödspolitik bör utredas på nytt med särskild hänsyn till konkurrensen mellan olika tidningsgrupper, samt att olika tidningskategorier bör behandlas lika i momshänseende och reklamskattchänseende. *FACTU* understryker att förändringar av stödformer och stödnivåer inom en pressgrupp kan leda till icke önskade konkurrens effekter inom en annan pressgrupp. När ändringar av stödet till dagspressen övervägs, bör sådana effekter inom andra pressgrupper beaktas.

Synskadades riksförbund (SRF) anser det angeläget att kassettversionen av en dagstidning inarbetas i presstödet så att en allmän kassettutgivning av dagstidningar kan komma till stånd. Därför vill SRF föreslå att dagstidningsbegreppet omformuleras så att det omfattar också kassettutgåva av dagstidningar.

Presstödsnämnden konstaterar att det ekonomiska värdet av att bli klassificerad som dagstidning är betydande, i form av skatteförmåner och

bidragsmöjligheter. Det är därför inte förvånande att tidningar genom produktförändringar m. m. försöker anpassa sig till dagstidningsbegreppet, en tendens som kommer att förstärkas ju förmånligare dagspressen behandlas jämfört med andra tidningar och tidskrifter. Eftersom dagstidningsbegreppet f. n. omfattar inte bara allmänna nyhetstidningar av riks-, regional- eller lokal karaktär, utan också tidningar som karaktäriseras mest av sin reguljära opinionsbildning, finner presstödsnämnden det angeläget att statsmakterna uttalar sig om sin syn på dagstidningsbegreppets utveckling. Nämnden förhåller sig skeptisk till en utveckling som kan leda till att andra tidningar kommer i åtnjutande av det stöd som avses för dagstidningar.

Presstödsnämnden noterar också att dagspresskommittén inte föreslår någon ändring av regeln att en edition av en tidning betraktas som självständig om andelen särskiljande redaktionellt innehåll uppgår till minst 51%. Nämnden vill erinra om att bestämmelsen stimulerar till att skapa bidragsberättigade editioner, något som underlättas om kravet på unikt material hålles relativt lågt. Eftersom bestämningen av vad som är redaktionellt och unikt redaktionellt innehåll är svår, samtidigt som utslaget har stor ekonomisk betydelse för ett tidningsföretag, skulle det enligt nämnden vara värdefullt med en viss flexibilitet i regelsystemet. Rätten till produktionsbidrag behöver t. ex. inte göras beroende av en fixerad procentgräns, utan kan sättas i relation till andelen unikt material: ju högre andel unikt redaktionellt innehåll, desto större produktionsbidrag. Den nedre gränsen för bidraget bör dock enligt nämndens mening sättas vid att mer än hälften av innehållet är unikt.

Presstödsnämnden framför också ett förslag med anknytning till definitionen av rikstidning, en fråga som inte diskuteras i betänkandet. F. n. kan en tidning relativt lätt skaffa sig den spridning i olika delar av landet som behövs för att erhålla stöd som rikstidning. Presstödsnämnden anser att rikstidningskravet bör kunna konkretiseras och skärpas. Nämnden föreslår därför att rikstidning definieras såsom "en tidning vars upplaga till övervägande del avsätts utanför utgivningsregionen men i olika delar av landet och i minst hälften av A-regionerna". Kravet på en abonnerad upplaga på minst 10 000 ex. kvarstår. Detta innebär att av minimiupplagan minst 5 100 ex. måste spridas utanför utgivningsregionen med en fördelning på minst 100 ex. i 35 av landets 70 A-regioner.

2. Produktionsbidrag

Utredningen föreslår en rad ändringar i reglerna för produktionsbidrag. Med vissa bestämda undantag stöds dessa förslag i generella ordalag av TCO, LO, Svenska journalistförbundet, Grafiska fackförbundet och TU. De enskilda förslagen diskuteras i ringa utsträckning i remissbehandlingen, men ett par punkter har tagits upp till granskning.

Dagspresskommittén föreslår att fädagarstidnings upplaga skall vara

abonnerad till övervägande del, dvs. till minst 51 %, medan flerdagartidnings upplaga också i fortsättningen skall vara till 70 % abonnerad. Ändringen skulle ge fådagartidningarna en utökad möjlighet till lösnummerförsäljning. *Presstödsnämnden* har inget att invända. Fådagartidningarnas upplagor är vanligen små, och den andel av totalupplagan som får utnyttjas för lösnummerexemplar och godkända friexemplar är därför uttryckt i antal exemplar liten. Nämnden vill i sammanhanget påpeka att man såsom praxis medger fådagartidning att i marknadsföringssyfte varje år gratisutdelat ett exemplar per hushåll utan att detta påverkar andelen abonnerad upplaga. Detta anses nödvändigt eftersom regeln annars skulle göra det helt omöjligt för t. ex. en endagstidning med liten upplaga att marknadsföra sig.

Kommittén föreslår också att annonsandelen för fådagartidning skall vara mindre än 40 %, medan den för övriga tidningar är mindre än 50 %, för att ytterligare markera att stödet avser s. k. redaktionella komplementtidningar. *Presstödsnämnden* finner inte ändringen angelägen. Tidningens begränsade möjligheter på annonsmarknaden är tillräckligt uttryckt i kravet på en högsta hushållstäckning på 20 %. Möjligheterna på annonsmarknaden ökar med stigande hushållstäckning, medan möjligheterna till produktionsbidrag samtidigt minskar för att upphöra helt vid 30 % i hushållstäckning.

Beträffande dagspresskommitténs förslag att produktionsbidrag skall utgå endast om tidningen har ett abonnemangspris som inte uppenbart avviker från vad tidningar har i den kategori som tidningen tillhör, påpekar *presstödsnämnden* att förslaget till förordning innebär en betydande skärpning jämfört med rådande förhållanden. Nämnden har inget att erinra mot denna skärpning. Nämnden anser emellertid att tidningarnas abonnemangspriser borde svara mot den rörliga särkostnaden för det abonnerade exemplaret. I annat fall accepterar man att ökade upplagor leder till ökade förluster, som kan åberopas för ytterligare stödåtgärder. En sådan prissättning kan inte sättas som villkor för produktionsbidrag, och därför kan det vara tillräckligt att kräva att priset inte skall uppenbart avvika från priset för andra tidningar i samma kategori.

Under förutsättning att de föreslagna justeringarna i reglerna för produktionsbidrag accepteras, föreslår dagspresskommittén att regeln om att tidning med anknytning till annonsbladsutgivning inte skall kunna erhålla bidrag bör avvaras. *NO* kan ansluta sig till kommitténs uppfattning. Annonsbladen fyller en funktion som annonsorgan och i viss mån som lokalt nyhetsorgan i orter utan tidningsutgivning. Därför bör åtgärder riktade mot annonsbladen undvikas, även om det är naturligt att tidningarna önskar förhindra en ökande annonsbladsutgivning. *NO* har prövat anmälningar om konkurrensbegränsande åtgärder riktade mot annonsblad. Dessa åtgärder har hittills inte bedömts vara från allmän synpunkt otillbörliga. *Svenska annonsbladsutgivareföreningen* vänder sig emot kritiken av annonsbla-

den, och menar att verksamheten inte skadar dagspressen. Bladen fyller ofta ut tomrummen efter marknadsbetingade tidningsnedläggningar, och har därför blivit särskilt viktiga i glesbygden. Där i synnerhet, men även annorstädes, gynnas småbutiker och lokal företagsamhet som inte har någon möjlighet att i annonsstorlek konkurrera i dagspressen med stormarknader och större livsmedelshallar. Genom bladens återhållsamma prissättning bromsas också den s. k. annonskruven, vilket möjliggör en livlig annonsering till gagn för både företag och konsumenter. Annonsbladen har inget intresse av att konkurrera med dagspressen, som de istället indirekt stöder med sitt arbete på att sätta fart på annonsmarknaden. En betydligt större fara för dagspressens ekonomi utgör direktreklamen, som troligtvis bidragit till åtskilliga tidningsnedläggningar.

Presstödsnämnden, TCO, Svenska journalistförbundet, TU och A-Pressen AB anser däremot att regeln som utestänger annonsbladsutgivare från produktionsbidrag skall stå kvar. Annonsbladen exploaterar den annonsmarknad som dagstidningarna behöver för att finansiera information och opinionsbildning, uppgifter för vilka annonsbladen inte påtar sig något väsentligt ansvar. På så sätt förorsakar annonsbladen ekonomiska problem för dagspressen, problem som samhällets presspolitik försöker bidra till att lösa. Det vore naturligt att statsmakterna engagerade sig medvetet för att stödja berörda organisationer i deras strävan att motverka en vidare utveckling av annonsbladsbranschen på dagspressens bekostnad. Presstödsnämnden framhåller att ett företag som i betydande omfattning ger ut annonsblad kan avse att med utgivningen av en abonnerad tidning skapa status åt företaget och dess utgivning av annonsblad, och genom samannonsering nå annonskategorier som annonsbladen ensamma har svårt att nå. Nämnden kan inte se att det finns presspolitiska skäl att medverka här till. Om annonsbladsutgivare vill ge ut reguljära tidningar bör detta ske med stöd från intäkterna på annonsbladen, inte med produktionsbidrag. TU anser det också sannolikt att ett slopande av regeln skulle kunna uppfattas av de egna medlemsföretagen som en mer välvillig inställning från statsmakternas sida gentemot annonsbladen, vilket skulle kunna påverka möjligheterna att inom föreningen upprätthålla den återhållsamma inställningen till annonsbladsutgivningen.

Dagspresskommittén föreslår också att tidningar på andra språk än svenska lättare bör kunna få produktionsbidrag. *SIV* och *Eesti Päevaleht* anser att kommittén inte undersökt främmande tidningars ekonomiska situation, deras behov och de speciella förutsättningar som råder för dessa tidningar. *SIV* anser det rimligt att regler konstrueras för det särskilda stödet till tidningar på andra språk än svenska som möjliggör för dessa tidningar att få ett stöd motsvarande vad svenska tidningar kan få inom det ordinarie dagstidningsstödet men avpassat till deras speciella förutsättningar. *Eesti Päevaleht* anser att det gällande innehållskravet tillsammans med kravet på annonsandel och spaltutrymme innebär en fortsatt diskrimi-

nering av minoritetstidningar. Bestämmelserna måste utformas utifrån mera generella utgångspunkter, och i största utsträckning undvika särbestämmelser för olika minoritetsgrupper.

TCO och *Svenska journalistförbundet* framför som sin bestämda uppfattning att presstödsförordningen måste utformas på ett sådant sätt att produktionsbidrag även kan utgå till kvällstidningar. Detta innebär att villkoret på en i huvudsak abonnerad upplaga måste modifieras t. ex. genom att en fast köparskara jämställs med prenumeranter.

3. Utvecklingsbidrag

Dagspresskommittén föreslår att utvecklingsbidrag bör kunna utgå till vissa tidningar med fullt produktionsbidrag, dels få- och flerdagartidningar med högst 20% i hushållstäckning på utgivningsorten, dels flerdagartidningar på landsorten med mindre än 10 000 ex. i upplaga. *A-Pressen AB* delar kommitténs uppfattning att denna tidningsgrupp inte haft ekonomiska möjligheter att pröva idéer som skulle kunna förbättra deras marknadsläge. Detta förhållande gäller emellertid oavsett om vederbörande tidning har maximalt produktionsbidrag eller ej. *A-Pressen AB* föreslår därför att reglerna utformas så att summan av utvecklingsbidragen och produktionsbidragen kan tillåtas överstiga maximibeloppet för produktionsbidrag.

NO anser däremot att förslaget på sätt och vis är en utvidgning av presstödet i och med att tidningskategorier som inte tidigare varit berättigade till utvecklingsbidrag nu blir det. Produktionsbidraget har redan höjts till de aktuella tidningarna utan att de lyckats öka sin marknadsandel. Nu föreslås att de skall få ytterligare en bidragsform för att kunna göra nya försök att bli större. *NO* är inte övertygad om att detta är rätta sättet att stärka dessa tidningar på lång sikt. Risken finns att tidningarna endast tillfälligt lyckas häva sig upp på en högre nivå och sedan snabbt sjunker tillbaka när bidragsperioden löper ut.

Presstödsnämnden gör ett principiellt uttalande om sin syn på utvecklingsbidraget. Man anser att det i första hand bör utgå till tidningar i katastrofsituation, då tidningens fortlevnad står på spel. Nämnden uppfattar kommitténs förslag så att dessa katastroffall ryms i förslaget till regler. Ett hinder är dock att flerdagartidning med maximalt produktionsbidrag inte skulle kunna få utvecklingsbidrag i en sådan situation. I andra hand bör bidraget utgå till högtäckningstidningar som på grund av sin marknadssituation kan behöva bidrag, varvid det fungerar som en säkerhet i de fall där de automatiskt verkande reglerna för produktionsbidrag inte gäller. Först i tredje hand bör utvecklingsbidrag beviljas tidningar med produktionsbidrag. Även här fungerar då utvecklingsbidragen som en säkerhet för speciella situationer. Kommittén föreslår att anslaget för utvecklingsbidrag skall vara 10 milj. kr. Eftersom trycket från de olika kategorierna kan växla anser nämnden det vara rimligast att statsmakterna gör ett allmänt uttalande om prioriteringsordningen.

Dagspresskommittén föreslår att kravet på utvecklingsplan för utvecklingsbidrag till mindre och medelstora ensamtidningar bör slopas. *Presstödsnämnden* har inte särskilt goda erfarenheter av de utvecklingsplaner som hittills presenterats vid ansökningar om utvecklingsbidrag. Både i fråga om tidningar med och utan produktionsbidrag bör därför beslut om utvecklingsbidrag kunna göras på grundval av bedömningar av en tidnings marknadsläge med hänsyn till dels storleken på det spridningsområde och den annonsmarknad där tidningen verkar, dels tidningens position på dessa marknader. *RRV*, *TCO* och *Svenska journalistförbundet* anser att kravet bör behållas, enligt *TCO* och *journalistförbundet* inte bara som en kontrollåtgärd, utan också som ett stöd för företaget. Särskilt viktigt är kravet på en utvecklingsplan mot bakgrund av att det ger de lokala fackliga organisationerna en reell möjlighet att på ett tidigt stadium föra fram sina synpunkter.

Kommittén föreslår att det tillfälliga stödet till *Dagen*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* för flygdistribution till Norrland bör upphöra. *Presstödsnämnden* har den uppfattningen, att om man inom presspolitikens ram vill stödja tidningarnas ambitioner att nå läsarna på utgivningsdagen, och i morgontidningarnas fall tidigt på morgonen, kan stödet inte omfatta endast tre tidningar från Stockholm. Det torde finnas många tidningar som f. n. inte når sina läsare på utgivningsdagen, eller som tar på sig mycket höga kostnader för att göra det. Ett särskilt transportstöd till tre tidningar kan därför endast tillfälligtvis motiveras av presspolitiska skäl. *Postens distributionsrörelse* uppger att om de berörda tidningarna bedömer det som omöjligt att fortsätta med flygdistributionen till övre Norrland, så kommer postverket att undersöka förutsättningarna att ensamt behålla nattflyget. Av transporttekniska skäl kan emellertid inte andra postförsändelser än brev, ilpaket, betalningshandlingar och A-korsband sändas med nattflyget. Tidningar måste sändas på annat sätt, med ett dygns försening som följd. *Kulturnämnderna i Boden, Jokkmokk, Norsjö, Skellefteå och Vilhelmina kommuner* hemställer hos utbildningsministern att flygdistributionsstödet till Stockholms morgontidningar ges som tidigare. En indragning skulle innebära att övre Norrland missgynnas beträffande riksinformation och får sämre möjligheter att följa den aktuella debatten. Dessutom kan tidningarnas intresse av en organiserad bevakning av övre Norrland minska, varefter tidningsmaterialet ej längre blir rikstäckande. *Kulturnämnderna* anser att en indragning ej överensstämmer med de kulturpolitiska målen.

4. Samverkansbidrag

Dagspresskommittén anser det angeläget att uppmuntra och förstärka samverkan mellan dagstidningar. I samma anda understryker *RRV* vikten av att tidningsföretagen nedbringar sina kostnader genom att samverka i olika former. Samverkan borde kunna ske på både det redaktionella och

det tekniska området. I framtiden borde samverkan tidningar emellan framstå som ett naturligt sätt att nedbringa kostnaderna. Presstödet bör därför enligt RRV:s mening ges en sådan inriktning att samverkan mellan tidningar främjas.

Kommittén föreslår att bidragen för samproduktion och samförsäljning av annonser bör utgå med högre belopp i början av stödperioden och därefter successivt minska. *Svenska journalistförbundet* anser helt kort att stödet till annonssamverkan måste ökas kraftigt. Däremot anförde *NO* en viss tveksamhet till stödformen redan när stödet till annonssamverkan ursprungligen föreslogs. När det nu visat sig att stödformen inte alls utnyttjats ifrågasätter *NO* om den är så motiverad att den skall bibehållas.

För att inspirera till samverkan föreslår kommittén att bidrag bör kunna utgå till samarbete i nyhetsbyråform för tidningar med fullt produktionsbidrag eller etableringsstöd. Förslaget tillstyrks utan kommentar av *LO* och *Grafiska fackförbundet*. *Centerns presstjänst* delar utredningens uppfattning om verksamheten vid i dag befintliga nyhetsbyråer. Om målsättningen är att skapa och bibehålla en rikt differentierad press, fristående från mäktiga ekonomiska intressen, bör man börja med att förbättra de svaga tidningarnas möjligheter att erbjuda ett varierat allmänt material som komplement till det lokala materialet, och därmed göra tidningen mera läsvärd för en allmänintresserad publik. Detta material måste, av såväl praktiska som ekonomiska skäl, under överskådlig framtid produceras i samverkan mellan olika tidningsföretag med likartade intressen.

Förslaget avstyrks av *statskontoret*, *NO*, *TCO*, *SAF*, *Svenska journalistförbundet*, *TU*, *Liberala nyhetsbyrån*, *FLT Press* och *TT*. *NO*, *SAF* och *TT* anser inte att det anförda skälet till förslaget, dvs. att ett nyhetsbyråstöd skulle stärka den redaktionella konkurrensen, är övertygande. *Statskontoret* avstyrker förslaget dels av besparingsskäl, dels på grund av bidragets karaktär. *NO* anser att förslaget på sikt kan medföra att resursåtgången ökar för stödets upprätthållande, och att det finns en risk att man så småningom hamnar i en situation då i stort sett varje företeelse som kan antas påverka pressens mångfald och struktur blir föremål för stödåtgärder. *TCO* och *Svenska journalistförbundet* anser att ett särskilt stöd till nyhetsbyråerna skulle motverka det allmänt erkända syftet att bredda den politiska och kulturella debatten, och istället utgöra ett hot mot mångfalden och innebära en utslätning och likriktning av dagspressens innehåll. *SAF* anser att stödet snarast är en form av förstärkt selektivt presstöd, eftersom det utgår i proportion till antalet produktionsbidragsberättigade tidningar bland byråns abonnenter. Dessa beräkningsgrunder gör enligt *TU* att den föreslagna stödformen i själva verket innebär en specialdestinerad utvidgning av de tidigare produktionsbidragen.

Liberala nyhetsbyrån anser det i och för sig rimligt att andra i riksdagen verkande nyhetsbyråer än *TT* får stöd för sin verksamhet, men finner den föreslagna konstruktionen olämplig. Den innebär att en nyhetsbyrå med

många bidragsberättigade tidningar kan få hela sin verksamhet finansierad, medan en nyhetsbyrå med få bidragsberättigade tidningar får ett stöd som inte står i proportion till den egna verksamhetens omfattning. Liberala nyhetsbyrån anser att ett eventuellt stöd bör utformas så att man dels tar hänsyn till verksamhetens omfattning och redaktionens storlek, dels utformar en del av stödet i syfte att främja teknisk samverkan. Byråsamverkan är enligt FLT Press sedan länge ett faktum och kan inte breddas av det föreslagna stödet. Med det omfattande presstödet i olika former som redan finns är det inte ekonomiska förutsättningar utan redaktionell prioritering på tidningarna som är avgörande i valet mellan nyhetsbyråmaterial och lokalt redaktionellt material. FLT Press ser samverkansbidraget i föreslagen form som ett rent partistöd. TT anser att utredningens förslag bör avvisas och att nyhetsbyråerna bör lita till abonnentarvoden respektive stöd från politiska partier för att uppnå balans i sin ekonomi. Presstödet bör förbehållas tidningarna, som sedan själva får avgöra hur mycket de vill betala byråerna för nyhetstjänsten. TT tillägger att det skulle rimma illa med vedertagna presspolitiska principer om betydelsen av samverkan inom tidningspressen skulle innebära en strävan att försvaga TT:s centrala ställning som partipolitiskt obunden nyhetsförmedlare, genom att statsstöd lämnas till partipolitiskt bundna byråer för en konkurrerande service.

SAF och *AB Timbro* framhåller att Näringslivets presstjänst uppfyller alla de krav man i dag ställer på en nyhetsbyrå, och hemställer därför om att Näringslivets presstjänst jämföras med övriga i betänkandet uppräknade nyhetsbyråer.

Dagspresskommittén föreslår inga ändringar i fråga om samdistributionsrabatten, men vissa instanser framför synpunkter. *Presstödsnämnden*, *TU* och *A-Pressen AB* erinrar om att samdistributionsrabatten väsentligen står som garanti för likaprisssystemet. En sänkning av besparingsskäl kan medföra att vissa tidningar inte längre är beredda att tillämpa likaprisprincipen, även om de i och för sig inte har något emot att fortsätta med samdistributionen som sådan. En utveckling av detta slag kommer i första hand att få negativa effekter för överspridda tidningar och lågtäckningstidningar. Även om rabatten är ett generellt presstöd, har den starka selektiva effekter till lågtäckningstidningarnas fördel.

Postens distributionsrörelse vänder sig mot kommitténs uttalade uppfattning att det finns starka principiella skäl mot att göra ytterligare delar av den postdistribuerade tidningsupplagan berättigad till samdistributionsrabatt. Postverket ansluter sig helt till det särskilda yttrandet av ledamöterna *G Andersson* och *S-E Nordin*. Postverket har vid flera tillfällen framhållit det inkonsekventa i att postverket ej får förmedla samdistributionsrabatt för hela sin dagstidningsdistribution. Det är fullt klart att den uteblivna rabatten negativt påverkat postverkets tidningsdistribution. Postutdelning blir härigenom relativt sett dyrare för tidningarna, vilket bl. a. resulterar i volymbortfall för postverket.

5. Lånefonden

Dagspresskommittén föreslår att lån får beviljas tidningsföretag som oundgängligen behöver tillskott av medel för att utgivningen skall kunna fortsätta medan företaget rekonstrueras. *Presstödsnämnden* har inget att invända, men påpekar att nämndens nuvarande instruktioner medför vissa svårigheter. Det åligger nämligen nämnden att vidtaga åtgärder för att undvika att lån leder till förluster för statsverket. Risken för sådana förluster är självfallet stor medan rekonstruktion pågår. Nämnden framhåller att den för sin del anser att i första hand utvecklingsbidrag bör användas i katastrofsituationer. Dessutom påpekar nämnden att ju mindre länemedel som ställs till förfogande, desto mer kommer man att tvingas prioritera lån till samverkansprojekt. *A-Pressen AB* har heller ingen erinran mot kommitténs förslag, men anser det angeläget att lån liksom hittills kan ges för att möjliggöra en nödvändig teknisk förnyelse. Denna lånemöjlighet är – inte minst i ett läge med en allt kärvare kreditmarknad – av stor betydelse för de tidningsföretag som inte själva kan bygga upp erforderligt kapital för investeringar.

6. Automatisk uppräknig av presstödet

Dagspresskommittén föreslår att en automatisk uppräknig av produktionsbidragen och etableringsstödet, baserad på prisutvecklingen på annonsmarknaden, bör tillämpas på försök under fem år. *TCO*, *LO*, *Svenska journalistförbundet* och *A-Pressen AB* hälsar förslaget med tillfredsställelse. *LO* anser att en utveckling som innebär att presstödet minskar i takt med inflationen är oacceptabel och medför stora risker för att flera tidningar tvingas till nedläggning. Detta medför även att allsidigheten i informationen via dagspressen allvarligt urholkas och medför att en viktig del av demokratin försvagas. Enligt *TCO* är förslaget till uppräknig av etableringsstödet inte tillräckligt. Ett utvidgat stöd för nyetableringar är önskvärt.

En rad instanser avstyrker förslaget. *Statskontoret*, *RRV* och *SAF* anser att en indexreglering strider mot strävanden att minska automatiken i de offentliga utgifterna. *Statskontoret* förordar istället en årlig omräknig och omprövning av bidragens storlek, både i relation till stödets syfte och det statsfinansiella läget. *RRV* och *NO* anser att ett index innebär en prioritering av presstödet framför andra offentliga utgifter som inte har likvärdiga garantier. Enligt *NO* är det också generellt svårt att skapa ett korrekt och väl fungerande index, vilket i och för sig vore skäl nog att avvisa tanken på ett indexerat presstöd. Liknande tankegångar framförs av *TU*, som hävdar att även om en automatisk uppräknig av produktionsbidragen införs, skulle statsmakerna sannolikt av en rad skäl med vissa mellanrum föranledas att företa en översyn av presstödssystemet och göra ändringar som inte automatiskt kan åstadkommas inom ramen för den föreslagna uppräknigen. *TU* vill därför förorda att statsmakerna även under åren framöver

förfar på samma sätt som hittills och med vissa mellanrum gör en översyn av presstödsystemet. SAF anför också att en garanterad ökning av produktionsbidragen har nackdelen att detta minskar de stödmottagande tidningarnas motivation att genom egna åtgärder söka förbättra sin situation.

7. Stödförordning

Dagspresskommittén framlägger ett förslag till ny stödförordning. Presstödsnämnden är positiv till en omredigering av stödförordningen i enlighet med de principer som väglett kommittén. Enskildheter i förordningen vill nämnden få tillfälle att kommentera sedan statsmakterna tagit ställning till dagspresskommitténs förslag till ändringar och kompletteringar av stödsystemet. *TU* påpekar att kommittén i det nya förslaget till förordning, 7 §, utgår ifrån att det papper som dagspressen förbrukar har en ytvikt av 49 g/m². Eftersom 90% av papperskonsumtionen för år 1981 kommer att avse 45-gramspapper bör denna vikt intas i förordningen och stödbeloppen omräknas i motsvarande utsträckning.

Översikt av dagspressens ekonomi 1979

Dagspresskommittén redovisade i sitt betänkande (SOU 1980: 32) Stödet till dagspressen dagstidningsföretagens ekonomi år 1978. Underlaget har utgjorts av företagets årsredovisningar. Kommittén har också i samarbete med presstödsnämnden analyserat dagspressens ekonomi år 1979. En preliminär PM med följande uppgifter presenterades i oktober 1980.

Tidningsföretagen visar nästan överlag bättre resultat år 1979 än år 1978. De totala intäkterna från tidningsutgivning och närbesläktad verksamhet ökade från 4,1 till 4,8 miljarder. Presstödet ökade från 257 till 283 milj. kr., vilket innebär att intäkterna ökade med ca 15% och presstödet med ca 10%. Presstödet andel av totalintäkterna sjönk därmed från 6,2 till 5,9%. Branschens överskott ökade från 69 till 132 milj. kr.

DN/Expressen svarade med 1155 milj. kr. för ca 25% av branschens totala intäkter. År 1978 var motsvarande siffror 903 milj. kr. och 22%. Det näst största tidningsföretaget är GP/GT med 367 milj. kr. i omsättning – ca 8% av branschens – och 1,7% av presstödet.

Den största presstödstagaren är Arbetet i Malmö och Göteborg med drygt 40 milj. kr. till sina två editioner, vilket är 14% av hela presstödet. Företaget svarade för 2,5% av branschens intäkter. Andelen var något högre år 1978. Den näst största andelen av presstödet, ca 10%, gick till Svenska Dagbladet som har ca 4% av branschens totala intäkter. Regeeringspressen och oppositionspresen får ungefär lika stora delar av presstödet.

Fådagartidningarnas ekonomi

Det finns två grupper av fådagartidningar. Den ena har högst 20% i hushållstäckning och erhåller fullt produktionsbidrag. Den andra har en högre hushållstäckning än 20% och får reducerat bidrag mellan 21 och 29% och därefter inget bidrag alls.

Fådagartidningar med högst 20% i hushållstäckning på utgivningsorten redovisar vanligen antingen ungefär samma resultat år 1979 som år 1978 eller ett klart bättre. Endast fyra av 24 tidningsföretag har något sämre resultat, och där går verksamheten ungefär jämnt ut. Det enda företag som trots förbättrat resultat ändå har ett kraftigt underskott är Ny Dag.

Beträffande fådagartidningar med mer än 20% i hushållstäckning på utgivningsorten saknas för åtskilliga företag uppgifter om verksamhetens ekonomi, nämligen för förortstidningarna i Stockholm och Göteborg som ingår i tidningskedjor. Bland övriga i gruppen på totalt 16 är det bara två tidningar som tycks ha problem med sin ekonomi. Fryksdals-Bygden och Ölandsbladet. Flera tidningsföretag har kraftigt förbättrat sin ekonomi.

Flerdagartidningarnas ekonomi

Fullt produktionsbidrag utgår till flerdagartidningar med högst 40% i hushållstäckning på utgivningsorten om upplagan är större än 10000 ex., och till tidningar med högst 50% om upplagan är högst 10000 ex. Vid redovisningen har fem grupper bildats: landsortstidningar med och utan fullt produktionsbidrag, storstadstidningar med och utan fullt produktionsbidrag, samt kvällstidningar. Flerdagartidningar som får produktionsbidrag enligt undantagsbestämmelser ingår i gruppen "övriga dagstidningar".

För landsortstidningar med 4–7 nummer per vecka och högst 20% i hushållstäckning är det ekonomiska läget bekymmersamt. Tidningarna har låg hushållstäckning på utgivningsorten och konkurrerar med upplagemässigt stora högtäckningstidningar. Vissa faktorer utöver den låga täckningen kan förklara den svaga ekonomin. Två av gruppens sex tidningar, Dagbladet och Västgöta-Demokraten, konkurrerar med 7-dagartidningar men utkommer själva bara med 6 nummer per vecka. Västgöta-Demokraten, Kronobergaren, Folkbladet Östgöten och Dagbladet utkommer i s. k. lågprisområden. Om tidningarna där höll ungefär samma priser som på andra orter skulle ekonomin förmodligen se annorlunda ut, i synnerhet för Västgöta-Demokraten. Örebro-Kuriren är den enda av tidningarna i gruppen som kommer ut i ett s. k. högprisområde, och är också ensam om att uppvisa en trendmässig förbättring, trots underskott.

Landsortstidningar med 4–7 nummer per vecka och mer än 20 men högst 40% i hushållstäckning har en klart bättre ekonomi än den nyssnämnda gruppen. Det finns bara två undantag bland åtta tidningar. Östra Småland och Skövde Nyheter, vilka båda utkommer i s. k. lågprisområden. Med undantag för dessa två råder en viss stabilitet i tidningsföretagens ekonomi i denna grupp.

Små landsortstidningar med högst 10000 ex. i upplaga och 50% i hushållstäckning kan ha ekonomiska problem trots hög hushållstäckning genom att utgivningsorten är liten. Detta förhållande ligger bakom de särskilda reglerna för produktionsbidrag till tidningar med högst 10000 ex. i upplaga. Aktuella tidningar är ensamtidningar, såsom Borlänge Tidning, Laholms Tidning, Ludvika Tidning och Lysekilsposten. Alla utom Laholms Tidning går f. n. med förlust. Dagspresskommitténs förslag i delbetänkandet år 1979 medförde en förstärkning av Laholms Tidnings ekonomi.

Övriga landsortstidningar med 4–7 nummer per vecka utgörs av landsortspressens högtäckningstidningar med undantag för tidningarna på Gotland. Gruppen innehåller både konkurrenstidningar och ensamtidningar med minst 50% i hushållstäckning på utgivningsorten, bortsett från Norrländska Socialdemokraten och Länsstidningen i Östersund. Åtskilliga tidningsföretag har gjort kraftiga resultatförbättringar. Det går också bättre för en rad tidningar som har haft vacklande ekonomi, men som nu vänt

förlust i överskott eller väsentligt ökat överskottet. Enköpings-Posten, Katrineholms-Kuriren och Länstidningen i Södertälje ligger fortfarande illa till, men de två senare har dock ungefär nollresultat. Borås Tidning och Piteå-Tidningen går tillbaka på grund av stora investeringar, och Nordvästra Skånes Tidningar visar underskott på grund av kraftigt ökade kostnader.

Produktionsbidragen till de fyra storstadstidningarna med 4–7 nummer per vecka och fullt produktionsbidrag har nyligen höjts. Bl. a. genom detta kan Arbetet, Dagen och Skånska Dagbladet visa överskott och Svenska Dagbladet halvera sin förlust från år 1978. För Svenska Dagbladet rapporteras utvecklingen för år 1979/80 som gynnsammare än år 1978/79. Vissa storstadstidningar, t. ex. Dagens Nyheter och Sydsvenska Dagbladet, redovisar sina resultat gemensamt med företagets kvällstidningar. Däremot är Göteborgs-Postens redovisning skild från Göteborgs-Tidningens. DN/Expressen förbättrar sitt resultat mycket kraftigt från ca 3 milj. kr. till drygt 42 milj. kr. Göteborgs-Posten ligger kvar på mellan 3 och 4 milj. kr., medan Sydsvenska Dagbladet/Kvällsposten gått upp från 5,8 till 8,6 milj. kr.

Beträffande kvällstidningarna kan nämnas att Göteborgs-Tidningens prishöjning har medfört att tidningen vänt sitt underskott från år 1978 till ett litet överskott. En av de få dagstidningar som visar en trendmässig nedgång är Aftonbladet. En vinst på 5,6 milj. kr. år 1978 blev en förlust på 1,5 milj. kr. år 1979 trots att finansnettot ökade med ca 1,5 milj. kr. Tidningens kostnader har ökat med 11% medan intäkterna ökat med 8%. Uttalanden av företagets VD i fackpressen tyder på att Aftonbladet kan få förluster i storleksordningen 10–12 milj. kr. för år 1980.

I gruppen övriga dagstidningar återfinns tidningar på andra språk än svenska, tidningar med distribution i huvudsak utanför riket, samt tidningarna på Gotland. Eesti Päevaleht ligger kvar på ett knappt överskott. Finn Sanomat är efter det stora underskottet år 1978 tillbaka på 1977 års nivå. Haparandabladetets negativa utveckling fortsätter. Av gotlandstidningarna noterar Gotlands Tidning ett något mindre överskott än år 1978, medan Gotlands Allehanda ligger kvar på ungefär oförändrat underskott.

